

JEDNOTA FILOSOFICKÁ V LETECH 1881—1965

Napsáno na oslavu 20. výročí osvobození ČSSR

ALBÍNA DRATVOVÁ

Podle záznamů Miloše Popela, tajemníka všech vědeckých společností při Československé akademii věd, založil Jednotu filosofickou kandidát profesury Georg Guth, jak zněl jeho podpis podle tehdejších předpisů, kdy se — až do roku 1918 — v matricích spolkových archivů bývalého c. k. policejního ředitelství v Praze uváděl „zakladatel“, „gründer“ aspoň s německým křestním jménem. Je to týž Guth, který žil v letech 1861—1943 a byl též zakladatelem Českého olympijského výboru (v r. 1896) a dlouholetým členem Mezinárodního olympijského výboru. Po doktorátě byl nějaký čas vychovatelem prince Viléma ze Schaumburg-Lippe a poté dlouhá léta profesorem matematiky a fysiky na pražských gymnasiích. Je autorem zajímavých „Pamětí“, knížek o stolničení a společenském chování vůbec a trochu nostalgické knihy „Na dvoře republikánském“ — myslím, že látku k ní čerpal ze zkušeností z dob, kdy byl ceremoniářem na Hradě. Po převratu v r. 1918 se začal podpisovat (Jiří) Guth-Jarkovský. Po založení Jednoty filosofické byl jeden rok jejím jednatelem, než odešel do Náchoda.

Prvním předsedou Jednoty byl soukromý docent estetiky Otakar Hostinský (1847 až 1910), později profesor estetiky na Karlově universitě. Protože při tehdejší mocenské pozici nebylo možno přejít ordinaria filosofie Josefa Durdíka, dali mu titul „protektora“, ač podle stanov taková funkce v Jednotě zavedena nebyla.

Jednota vznikla jako studentský spolek a původně se jmenovala „Spolek pro pěstování filosofie“. Je pravděpodobné, že Gutha napadla myšlenka založit Jednotu filosofickou podle vzoru od r. 1863 výborně prospívající analogické „jednoty českých matematiků a fysiků“.

Protektor Durdík přednášel v JF ještě před oficiálním zahájením její činnosti dne 30. června o metodičnosti ve studiu filosofie, ale na zahajovací schůzi dne 3. července 1881 nebyl a vůbec přednášel jen o výjimečných příležitostech. První zprávy o činnosti JF nacházíme v Urbánkově Věstníku bibliografickém, ale ten vydával Urbánek jen do roku 1883; pak jsme odkázáni na archiv hl. m. Prahy. Pak jsme odkázáni na Ústřední archiv, ale ten selhal. Jsou tam tři knihy záznamů o různých jednotách (hasičských, perníkářských apod.), snad jsou dokonce zachovány příslušné dokumenty, ale Jednota filosofická v prvních dvou záznamných knihách vůbec není uvedena, v třetí sice je několik řádek o příslušných archivačních, ale tyto dokumenty jsou skartovány. Kdo zavinil takové barbarství a kdy se tak stalo, nelze zjistit. Patrně v době, kdy filosofie byla kaceřována jako buržoazní přežitek, zničili i záznamy o činnosti Jednoty. Bohudíky archiv města Prahy končí kolem r. 1917, kdy už fungovala zapisovatelská činnost obětavých členů Jednoty, a ta je zaznamenána v jednotlivých ročnících České mysli. Vedle tištěných a psaných zpráv sebrala jsem údaje o činnosti JF u svých vrstevníků, kteří mi bez výjimky všichni odpověděli buď písemně nebo telefonicky, a jsou to oporou mi byly vlastní vzpomínky a pokladní kniha, kterou jsem zachránila před zničením ien tím, že jsem ji uchovávala ve vlastním bytě.

V roce 1883 měla JF 43 členy, z toho 8 zakládajících, 11 přispívajících a 24 činné. Mezi prvními členy byli: O. Kramář zahájil 24. 11. 1881 cyklus „O správnosti realismu“. Dne 11. 5. 1882 přednášel Nečásek, později vynikající školský pracovník, který byl za své zásluhy jmenován dvorním radou, „O vyučování filosofii na středních školách“, dne 13. 6. 1882 debatováno o „Učebnici psychologie zkušební“, kterou napsal nově navržený profesor pro českou universitu Gustav Lindner. Guth i Hostinský velmi usilovali o to, aby získali Masaryka do JF. Hostinský mu připravoval cestu na universitu i tím, že přednášel o jeho „Sebevraždě“.

Protože mám zkušenosti, jak snadno se ztrácejí a nesnadno vynořují stanovy, které mají svá specifika proti jiným společnostem, uvedu je zde a ke konci uvedu stanovy po převzetí Jednoty filosofické Akademii, aby se ukázal rozdíl v chápání úkolů Jednoty v počátku i ke konci.

Díky pořádkumilovnosti Dr. Františka Fajfra, který je snad nejdéle členem Jednoty (chodil do jejích schůzí již před maturitou), máme zachován opis stanov z r. 1888, které jsou asi totožné se stanovami z r. 1881.

Stanovy Jednoty filosofické podle opisu z r. 1888:

§ 1. Jednota filosofická, jejímž sídlem je Praha, má účelem pěstovat filosofickou práci.

§ 2. Účelu toho se bude domáhat všemi zákonnými prostředky, zvláště pak bude:

- a) pořádat přednášky a rozpravy z oboru filosofie v Praze i mimo Prahu,
- b) vydávat svým nákladem filosofické spisy vůbec,
- c) rozšiřovat díla filosofická,
- d) sbírat hmotné prostředky k povznesení filosofické práce,
- e) odebírat filosofické spisy pro spolkovou knihovnu,
- f) zřizovat odbočky na venkově. O jejich zřizování viz § 17.

§ 3. Členové JF jsou:

- a) čestní, zakládající, činní.
- ad a) Členem čestným se stává, kdo je valnou hromadou buď pro vědecké práce nebo pro zvláštní zásluhu o JF jakožto čestného zvolen,
- ad b) členem zakládajícím, kdo platí najednou 100 K, korporace 500 K,
- ad c) členem činným, kdo zaplatí roční příspěvek, jehož výši a způsob placení ustanoví valná hromada počátkem správního roku.

§ 4. Všichni členové vůbec jsou zavázáni:

- a) šetřit stanov, veškerých ustanovení valné hromady a schůzí, dále stanovení výborových, pokud by schůzí nebo valnou hromadou nebyla zrušena,
- b) napomáhat účelům JF podle své možnosti,
- c) vystoupí-li, oznámit to písemně výboru, když zaplatí všechny požadavky a vrátí vypůjčený majetek JF.

§ 5. Každý člen má právo a návrhy činit, rokovat, volit a bydlí-li v Praze nebo v blízkém okolí, též volenu býti,

b) užívat všech výhod, kterých JF, vydávajíc a odebírajíc spisy, bude moci dosíci a poskytovat.

§ 6. Členem být přestává:

- a) kdo příspěvku do konce správního roku nezaplatí,
- b) kdo výboru písemně ohlásí, že vystupuje,
- c) kdo valnou hromadou je vyloučen.

§ 7. Řádná valná hromada se svolává alespoň jednou v roce. Mimořádná valná hromada se svolává, když se na tom usnese výbor, nebo žádá-li toho nejméně třetina členů JF.

K platnému usnesení valné hromady je potřebí tolika přítomných členů činných, kolik obnáší pětina členů v Praze nebo nejbližším okolí bydlících. Kdyby se tolik členů nedostavilo, budiž svolána druhá, a pak rozhoduje platně prostá většina přítomných.

§ 8. Valné hromadě přísluší:

- a) volit nové členy,
- b) posoudit činnost odstupujícího výboru, schvalovat účty a určit rozpočet na rok příští,
- c) volit předsedu a 7 členů výboru, kteří se rozdělí o jednotlivé funkce, náhradníky a revisory účtů,
- d) vykládat a měnit stanovy. Ke změně stanov je zapotřebí, aby souhlasily dvě třetiny přítomných členů,
- e) rozhodovat o návrzích výborem nebo jednotlivými členy podaných. Tyto druhé návrhy musí nejméně 3 dny před valnou hromadou podány býti,
- f) stanovit výši a způsob placení příspěvků.

§ 9. Schůze se koná pravidelně ve lhůtách, jež stanoví výbor. Ve schůzích se přednáší nebo vedou rozpravy vědecké, a je-li přítomna jedna desetina členů v Praze bydlících, vyřizují se běžné záležitosti. Takové schůzi též přísluší:

- a) vykládat a měnit všechny řády,
 - b) vykonávat v čas potřeby doplňovací volby, vyjímaje volbu předsedy.
- § 10. Ve valných hromadách a schůzích JF, jakož i v sezeních výboru, rozhoduje vždy absolutní většina hlasů, vyjímaje případ v § 8 d).

§ 11. Výbor se skládá z předsedy, místopředsedy a jednatele, pokladníka, pořadatele přednášek, knihovníka, zapisovatele a účetního. Všechny volí valná hromada na dobu jednoho roku (správního). Odstoupí-li kdo z výboru, povolá předseda na jeho místo jednoho z náhradníků v tom pořádku, jakým byl zvolen. Odstupující členové mohou opět voleni býti.

§ 12. Sezení výboru se koná podle potřeby a může být zahájeno, je-li přítomno nejméně pět členů. Který člen výboru třikrát za sebou do sezení nepřijde, aniž se náležitě omluví, považuje se za vystouplého. Sezení výboru mohou být přítomni jen členové. Výbor může učinit usnesení tajné, má-li se v něm jednat o čestné záležitosti členů.

Všeliká činnost směřující k účelům JF, pokud není vyhrazena valné hromadě a schůzi, přísluší výboru. Výbor pak zvláště

- a) přijímá všechny členy,
- b) zakupuje knihy a předplácí časopisy,
- c) uzavírá se spisovateli smlouvu o honorář a jiné podmínky při vydávání spisů,
- d) určuje, které spisy péčí a nákladem JF vydávány a které duševně nebo hmotně podporovány býti mají,
- e) řídí, určuje a rozhoduje o přednáškách jak v Praze, tak i mimo Prahu,
- f) pověřuje některého člena výboru řízením záležitostí mimo Prahu,
- g) spravuje jmění JF. Pro jednotlivé potřeby může z členů JF zřizovat občasně komise nebo povolávat důvěrníky.

§ 13. Předseda zastupuje JF navenek, předsedá ve výboru, ve valných hromadách a schůzích, svolává výbor k sezení a podpisuje všechny od výboru vycházející listiny, má hlavní slovo co do vydávání a podporování spisů. Místopředseda zastupuje předsedu v jeho nepřítomnosti. Jednatel bdí nad řádným ohlašováním schůzí. Zapisovatel vede zápisní knihu o členských a výborových schůzích. Pořadatel pečuje o přednášky, rozpravy a referáty. Pokladník vybírá spolkové poplatky, přechovává veškeré peněžní jmění, na písemnou poukázku předsedovu vydává peníze a vede spolkové účty. Knihovník pečuje o pořádek v knihovně při vypůjčování knih. Sestavuje a doplňuje katalogy. Oznamuje v každé schůzi, které časopisy došly, dbá o dobrý pořádek při vypůjčování časopisů.

Účetní vybírá příspěvky od členů činných a odevzdává je pokladníkovi. Revizoři zkoumají účty spolkové a jeho odborů.

§ 14. Jednací řeč je česká.

§ 15. Spory o věcech spolkových mezi členy vzniklé řeší se neodvolatelně rozhodnutím s: nírčího soudu, ke kterému si každá strana volí dva důvěrníky a na kterém předseda člen výboru výběrem k tomu zvolený. Spory mezi výborem a členy rozsujuje valná hromada.

§ 16. Jednota sama od sebe přestává býti, čítá-li méně než 10 členů v Praze a nejbližším okolí bydlících. V tomto případě veškeré jmění připadá Museu Království Českého, s tou podmínkou, aby k vydávání časopisů a českých filosofických spisů obráceno bylo, a aby je, kdyby se JF znovuzřídila, vrátilo, jak je bylo obdrželo.

Jednota se znovuzřídila, přijala-li §§ 1, 2, 3, 4, 14 a 16 stanov.

§ 17. a) Odbočky JF mohou být zřizovány ve všech městech na území celého státu.

b) Odbočky zřizuje výbor JF v Praze. Jemu přísluší právo schvalovat volbu předsedy, jakož i právo kontroly činnosti odboček. Z usnesení výboru JF v Praze mohou se odbočky odvolat k širšímu výboru JF (viz § 18).

c) Na jednotlivé odbočky se vztahují, pokud není výslovně jinak ustanoveno, všechna ustanovení platná pro jednotu v Praze.

d) Odbočky jsou povinny podávat pravidelné zprávy o své činnosti ústředí. Zprávy ty budou uveřejňovány ve věstníku JF.

e) Jmění odbočkami nabyté je majetkem odbočky. Odbočka ho užívá k účelům v stanovách předepsaným.

f) Zásada v bodě e) se ruší, jde-li o větší finanční podniky JF (vydávání časopisů, knih, financování sjezdů). Na ně jsou odbočky povinny přispívat nejméně 10 % z členských příspěvků. Z vydaných publikací obdrží odbočky počet výtisků účtovaných za výrobní náklad, odpovídající výši poskytnutého obnosu.

g) Odbočky mají nárok na podporu ústředí pro své podniky.

h) Členství v odbočkách je rovnocenné s členstvím v JF v Praze.

Úřední název odbočky zní: Pobočka Jednoty filosofické v . . .

j) Pobočka JF se považuje za ustavenou, jestli přijala po předchozím schválení výborem §§ 2, 3, 4, 15 a 17 stanov. Odbočka přestane sama sebou býti, čítá-li méně než

10 členů. V tom případě jako v případě rozpuštění veškeré jmění její připadá JF v Praze.

§ 18. Širší výbor JF se skládá:

1. a) ze zástupců členů JF v Praze i na venkově, a to tak, že na každých 100 činných členů připadá právo volby jednoho delegáta. Nedosahuje-li počet členů pobočky předepsané výše, má odbočka právo na vyslání jednoho delegáta. Každý jiný zlomek opravňuje k vyslání delegáta, přesahuje-li polovinu předepsaného počtu členů (tedy na 151 členů dva delegáty),

b) z předsedy JF v Praze.

2. Pravomoc širšího výboru JF se vztahuje na stanovení poměru odboček k ústředí a na rozhodování o větších podnicích, jichž se účastní všechny odbočky JF.

Širší výbor JF může být svolán, přeje-li si tak výbor JF v Praze nebo aspoň polovina odboček, nejméně však jednou za rok.

V Praze v únoru 1888. Dr. Jiří Guth, tč. jednatel,

Prof. Dr. Otakar Hostinský, mp.,
tč. předseda Jednoty filosofické.

Tyto stanovy byly schváleny výnosem c. k. místodržitelství 21. ledna 1888, č. 1408. Po malých změnách, provedených valnou hromadou dne 19. listopadu 1912, byly schváleny místodržitelským výnosem ze dne 25. listopadu 1913. Po dobu trvání říše Rakousko-Uherské nebyly stanovy měněny.

* * *

Guth-Jarkovský, rozený organizátor, měl vždy mnoho funkcí, a není pamětníka, že by do r. 1943, kdy zemřel, byl nějak v JF činný. Také se nepamatují, ani záznamů o tom není, že by JF vzpomněla úmrtí svého „Gründera“. Duší JF byl Otakar Hostinský, její dlouholetý předseda a nejlepší a nejhorlivější přednášeč. Jako zahajovací přednášku „O vztazích mezi filosofií theoretickou a praktickou“ přednesl na ustavujícím valném shromáždění 3. července 1881 (stanovy byly schváleny 20. června 1881). Roku 1894 se předsednictví JF vzdal do rukou Fr. Krejčího a převzal funkci prvního pokladníka. Od něho máme v pokladní knize zápis o tehdejší hospodářství JF. Pokladníkem byl do r. 1909, kdy převzal tuto funkci Fr. Čáda. Hostinský zemřel 1910, tedy pracoval pro JF do posledního dechu. Roku 1947 oslavila JF sté výročí jeho narození slavnostní přednáškou Zdeňka Nejedlého, který byl jeho nadšeným a vděčným žákem a ocenil v přednášce zvláště zásluhy Hostinského o českou estetiku. Na oslavě byla přítomna vnučka Hostinského, mladá doktorka filosofie, dcera po zemřelém synu Hostinského Bohuslavu Hostinském, profesorovi teoretické fyziky na brněnské universitě.

Mezi prvními členy byli vedle Oldřicha Kramáře mladí nadšenci hudebníci Karel Teige a Ladislav Dolanský, dále Oldřich Sýkora, Ladislav Řežábek, Otakar Josek, první knihovníkem byl Karel Steinhauer. Po prázdninách přistoupil již zmíněný Karel Nečásek, tehdy velmi horlivý a zakládající člen JF, Dr. Karel Veselík, Dr. Petr Durdík a Josef Kaizl, A. J. Blažek, F. P. Hnilica a další. Celkem bylo asi 43 členů. Ze skrovných příspěvků (studenti platili ročně jednu korunu) byly zakoupeny dva německé a jeden anglický filosofický časopis, když českých nebylo. Knihovna koupí a darem měla asi 42 knihy.

Přednášky se konaly v pravidelných 14denních lhůtách. Přednášky měly dobrou odbornou úroveň. Zvláště významná byla oslava stého výročí prvního vydání Kantovy „Kritiky čistého rozumu“, kterou přednesl protektor Josef Durdík. Jinak se Durdík, jak již bylo řečeno, jednotě vyhýbal, ani zahajovací schůze se neúčastnil, a po srážce s Masarykem již do JF nevstoupil.

Hostinský, aby urovnal Masarykovi cestu na českou universitu, přednášel o jeho spise „Sebevražda“. S Guthem usilovali o členství Masarykovo v JF.

Proto Masaryk brzy po svém příjezdu do Prahy jakožto mimořádný profesor šel na první schůzi JF po prázdninách 1882. Toho večera byla slavnostní přednáška Durdíkova na téma „O pěti nejznamenitějších jménech v literatuře 19. století“. Chtěl tím naznačit řešení problémů nejen literárních, nýbrž i vědeckých. Vytkl jich právě pět, aby byl v souladu s Herbartovým dělením na pět idejí praktických (etických), (herbartovci určili i pět idejí estetických). Durdík se domníval, že jeho pět otázek

je duchaplný nápad hluboce filosofický. Nejedlý cituje Durdíkovo odůvodnění této přednášky jeho slovy: „Mysleme si spolek básníků — mohli by ti mít zření k matematické, k fyziologii? Jen činnost filosofická, jež celou zkušenost, prostou i vědeckou, za podstatu prohlašuje, ... jest na stanovisku povýšeném, z něhož vše přehlédnout a každému dávat může, což jeho jest.“ To je důvod, proč my — Jednota filosofická — odvažujeme se na řešení otázky, která se všech věd a všeho básnictví, krátce celé literatury týká. Spolek filosofický před jinými jest povolán ku podobným úlohám.

Z básníků na první místo kladl Byrona, jehož básně sám překládal nejlépe u nás. Z filologů jest mu nejlepším Bopp, z filosofů Herbart, méně sice oslnivý, ale větší než Hegel. Z přírodovědců je nejlepší Darwin. Každé z těchto jmen představuje jednu pětinu: Byron první (1820—1840), Bopp druhou (1840—1860), Herbart třetí (1840 až 1860) a Darwin čtvrtou (1860—1880). Páté místo neobsadil, tam, že si může každý dát nějaké jméno podle svého uznání. Do konce století zbývá ještě dvacet let, kdy se bude o tomto moci lépe rozhodnout než nyní, a pozval přítomné na schůzi Jednoty v roce 1900.

O tomto naivním dělení byla pak zahájena zcela vážná diskuse za předsednictví Hostinského. Ale místo uctivých dotazů, na něž byl Durdík zvyklý, přihlásil se k slovu Masaryk, zvyklý z Vídně svobodně debatovat v kruhu zájemců velmi vzdělaných, a vytkl Durdíkovi, že vztah Kant/Comte je disjunktní, krátce, že se Durdík mýlí, když tvrdí, že Comte je v Kantovi inkludiván. Durdík musil přiznat, že se mýlil. Pro Durdíka to byla hotová urážka před veřejností, kde Durdík byl dosud považován za neomylného. Jak vzpomínal Hostinský ještě po letech, chvil se Durdík hněvem a již nikdy do Jednoty nepřišel. Ale i Masaryk již do Jednoty nepřišel a hodnotil její činnost tak nízko, že ani nezasluhuje, aby vůbec fungovala. Ordinář Durdík se extraordinářím Masarykovi mstil především tím, že vydal svou famózní přednášku v Květech a prohlásil Masaryka ne snad přímo, ale dosti srozumitelně, za popěrače filosofie a rozvratníka. Masaryk jistě byl překvapen tímto výpadem, když za studia v Lipsku se účastnil debat, kde studenti se postavili proti mínění profesorů, ale nikdo se tím necítil dotčen. Spor se dostal do akademického senátu r. 1890, kdy Masarykův poměr k Durdíkovi byl vyšetřován disciplinárně. Píše o tom Zd. Nejedlý v III. díle životopisu Masarykova, str. 12 nn.

Tato vzpomínka, kterou má Nejedlý podle všeho ze sdělení Hostinského, a Guthovy „Paměti“, které Nejedlý trochu kritizuje, je snad jediná, kromě velmi stručných oznámení schůzí v Urbánkově Bibliografickém věstníku. Kupodivu se o založení JF a její počáteční činnosti nezmiňuje ani důkladný Ottův slovník naučný, ač Durdík byl mezi spolupracovníky, a ani jeho Dodatky a dokonce ani soudobý Příručník naučný slovník. Musím, těžce shánějíc materiál o JF, opakovat slova Nejedlého, který napsal už r. 1907 do České myslí, str. 3: „Pamětníků oněch dnů ubývá téměř každým dnem a mladší pokolení má namnoze jen docela neurčitou, povrchní představu o našich tehdejších poměrech.“

Roku 1900 byla založena Česká mysl a lze soudit, že příspěvky v ní uvedené byly původně předneseny v JF. Ale nějaký samostatný věstník o její činnosti tu začíná až později.

Sama jsem vstoupila do JF jako činný člen r. 1913. To už byl tuším předsedou Rádl. Hostinský přestal být předsedou JF po roce 1894, poté převzal funkci pokladníka, kterou zastával do r. 1909. Zemřel 1910, a pokladníkem se stal František Čáda. Když náhle zemřel 13. prosince 1918, převzala jsem tuto funkci — předtím jsem byla od r. 1916 účetní. Nevím bezpečně, ale zdá se mi, že bezprostředně po Hostinském se stal předsedou Jednoty František Krejčí, ale záznamy nejsou a živí účastníci již dávno zmizeli.

Při tak velkém nedostatku pramenů je vítána aspoň novinářská zpráva, kterou napsal Dr. Oskar Hall do Národních listů dne 11. ledna 1911. Už ten, ač mohl mnoho pamatovat z počátků JF, si stěžuje na nedostatečné zápisy o spolkové činnosti, kterou omlouvá tím, že filosofové jsou lidé roztržití, vnějších formalit nedbalí. Dr. Hall oslavil třicáté výročí JF. Možná, že na nedbání historie JF měl vliv i výrok Masarykův z r. 1890, že by bylo lépe, aby mrtvolu nechali spát věčným spánkem. Tento výrok patrně tradoval Otakar Hostinský, který ještě r. 1909 vypravoval Z. Nejedlému o srážce Masaryka s Durdíkem.

Při oslavách 30. výročí JF byl zvolen druhým čestným členem nejstarší a velmi zasloužilý člen JF Oldřich Kramář.

Velmi významné byly oslavy Darwina k stému výročí jeho narozenin. Oslavy přivábily asi 500 účastníků, ovšem hlavně z řad přírodovědců sdružených v Přírodovědeckém klubu.

R. 1911 ohlásil docent Mihailo Rostohar, že do Jednoty vstupuje 20 slovinských studentů jako „Slovinská sekce“, která bude pořádat za jeho vedení týdenní schůze ve formě debaťního semináře pro vědeckou výchovu. Dne 2. března téhož roku se ustavilo Psychologické sdružení při JF. Výbor pověřil doc. Rostohara a Dr. Eduarda Beneše, který byl v letech 1910 a 1911 revisorem účtů, aby vypracovali nové stanovy se zřetelem k této nové skutečnosti. Stanovy ty výbor JF schválil 9. 11. 1912 a pak předloženy politickému úřadu. Tyto stanovy se bohužel nezachovaly. Téhož roku byl jmenován čestným členem JF T. G. Masaryk, přistoupilo několik zakládajících členů a vydán překlad Wundtovy Psychologie und Naturwissenschaft.

Hall uvádí v tomto článku řadu témat, která byla v JF přednesena, jako doklad významu a mnohostrannosti práce společnosti. Roku 1904 přednášel G. Tichý o Kantově filosofii náboženství, O Mandevillovi, Chalupný třikrát o třídění věd, Krejčí o Durđíkově metafysice, Foustka o humanitní politice a biologickém vývoji národů, Hostinský o významu Gottfrieda Sempera pro vývoj estetiky, roku 1905 Arne Novák o Paulu Lagardovi a jeho národnostní filosofii, Kamper o Durđíkově činnosti básnické a kritické. Rádl o vitalismu u Leibnize a Stahla, Krejčí o Arnoštu Haecklovi, roku 1906 Kádner o pedagogických názorech Kollárových, r. 1907 Chalupný o výsledcích analýzy české povahy, zvl. Havlíčkovy. Přednášky se konaly v pokoji u dvou oknech ve Veleslavínově ulici č. 96, a bývalo nás tak málo, že jsme se sesedli kolem velkého stolu. Počet členů byl sice kolem 40, ale ne všichni chodili na schůze; roku 1910 bylo z těch 40 jen 18 posluchačů filosofie. Tuto malou účast na filosofických podnicích je třeba vysvětlit pudem sebezáchovy. Totiž podle osnov z r. 1848 se vyučovalo filosofii jen na gymnasiích celkem ve čtyřech týdenních hodinách (psychologii ve 2 hodinách v septimě, logice rovněž ve dvou hodinách v oktávě). Aby aprobovaný filosof mohl dostat plný úvazek, musil jej doplňovat úvazkem z dalších dvou předmětů. Aby studium nebylo tak obtížné, volili si kandidáti profesury jeden předmět poloviční, „malý“, který je opravňoval k vyučování jen na nižší střední škole (do kvarty). Ale většinou ani to nestačilo, a tak kandidát si po státnicích a třeba i doktorátech rozšiřoval aprobaci „malého“ předmětu na „velký“, zvláště když byl hledán. To bylo zvláště s kombinací PhMf. Po převratu se začal rozvíjet průmysl a fyzikové byli velmi hledáni; odešli ze škol na lépe placená a méně únavná pracoviště a školy byly bez aprobovaných fyziků. Kdo si včas nerozšířil aprobaci z fyziky, nebyl žádoucí, a ředitelé jej téměř každým rokem dávali k dispozici. Vzpomínám Miloše Materny, který si nerozšířil aprobaci o velkou fyziku, ač příslušné veliké vědomosti měl, a pak skoro ročně střídal ústavy po celé republice. Působil v Čechách, na Moravě, Slovensku i Podkarpatské Rusi, až konečně zakotvil v Liberci, odkud jej zase vyhnali fašisté, když zabrali Sudety.

Redaktoři ČM chtěli uskutečnit ještě jeden plán: přehled o filosofické činnosti měl být nejen soustavný, nýbrž i jednotný. Nad tím se pozastavuje již tehdy Hall, že by to nežádoucně usměrňovalo činnost filosofickou, která má být pokud lze svobodná.

Hall vytýká, že slibovaná bibliografie je daleko za vzornou bibliografií filosofické literatury v německých filosofických časopisech. Rovněž žádá, aby Česká mysl vykonala mnoho pro poznání naší národní kultury a dala popud např. k filosofickému rozboru našich některých básníků, romanopisců apod. Od toho si slibuje nesmírně cenné příspěvky pro literární kritiku a filosofické hodnocení našich spisovatelů. Také by si přál, aby byla vydána Filosofická čítanka jako pomůcka studujícím filosofie i vyučujícím profesorům filosofie na gymnasiích.

Tento věcný, umírněný článek Hallův, který pochválil činnost Jednoty a Česká mysl s některými výhradami, rozhněval Em. Chalupného hlavně proto, že předsedou Jednoty byl František Krejčí, kterého Chalupný napadl patrně z politických důvodů a napsal proti němu pamflet — jinak se to nedá nazvat — pod názvem „Boj za očistu české vědy a filosofie. Proti F. Krejčímu, E. Rádlvi a spol. R. 1911 a 1912“. Vytkl i to, že přednášky v Jednotě byly sice konány, ale ne jen pro Jednotu, nýbrž, že byly napsány, aby byly uveřejněny, ne jen pro přednesení. Nemá tedy na živém ruchu v Jednotě Krejčí žádnou zásluhu. I debaty byly prý jinde lepší. Přednášky byly nedostatečně ohlašovány, a tak se stávalo, že přišli jen dva posluchači. K tomu připojil Chalupný zlomyslnou kritiku chyb, které Krejčí měl ve své tehdy čtyřdílné „Psychologii“. Obmyslně je nevytýkal jednu po druhé, nýbrž jen naznačoval, že je má vypsaný v dopisech znamenitých odborníků-fyziologů, a že je uveřejní, až bude k tomu vhodná doba. Pravděpodobně mu zakázali pisatelé, znajíce jeho netaktnost, aby jejich posudky uveřejňoval, a on toho takto zneužil. Pamflet je skličující obraz žabomyší války z počátku století. Bohužel se Krejčího veřejně zastali i neprávem jiní, zvl. Rádl, a tak měl Chalupný další přiležitost urážet.

Krejčí se jistě dopustil chyb, jak ani nemůže být jinak při tak rozsáhlém díle, kde autor čerpá z druhé ruky lékařské vědomosti. Nezasloužil si však výzvy, aby se vzdal profesury. Bylo by věru škoda, kdyby Krejčí byl donucen tlakem Chalupného výpadu vzdát se profesury: byl to náš jediný tehdy opravdový filosof. Je pravda, že měl chatrné jazykové znalosti, takže byl odkázán jen na německy psanou literaturu. Co však dovedl přesto z takto omezených pramenů vytvořit! Posud lituji, že jsem mohla navštěvovat jeho přednášky a seminář jen sporadicky, jsouc v určité hodiny vázána výdělečnou činností. Bylo škoda, že Krejčí nebyl zkušebním komisařem. Proč jím nebyl, nevím. Posлуhači by byli měli příležitost vidět při práci skutečného filosofa a tak kompenzovat metodu práce u prof. Čády, který měl ohromné vědomosti, ale tradoval je po způsobu klasických filologů.

Krejčí napsal pěkným slohem i mnoho knih a přiblížil nám filosofii v důsledném pozitivismu. Bohužel upadal čím dál, tím více, do nekritického přeceňování pozitivismu, do autoritářství, ba nesnášenlivosti. Tím připravoval cestu novým proudům, jak se pak slily v Ruchu filosofickém. Co nebylo psáno v duchu pozitivismu, Krejčí neuveřejnil, a tak teprve po odchodu Krejčího z redakce nás konciliantní V. K. Škrach sháněl do houfu, ujišťuje, že můžeme psát i do Ruchu, což by Krejčí nikdy nepřipustil.

Ruch byl pružnější, dbal na moderní směry přírodovědecké a logické, a pod vedením Vorovkovým měl pěknou úroveň. Pokud se týče JF, získal si nás tím, že dával dosti místa Věstníku JF. Sám Vorovka do JF chodil jen málokdy. Orientoval se, původně aprobovaný z MF, na problémy filosofie přírodních věd a začínal, velmi nesměle, s matematickou logikou. Přednášival víc na přírodovědecké fakultě než v JF, chtěl se na filosofii přírodních věd habilitovat. To se mu po velikých potížích podařilo, — na přírodovědecké fakultě byla necht k jakékoli filosofii. Školy nevytvořil, — sám, rozkolísaný ažaž, ke konci života chtěl vypracovat nějakou filosofii, v níž by kritizoval tehdy vládnoucí směry, a tím zapůsobit na světovou filosofickou veřejnost. V logice nehodlal pokračovat. Byl by se hodil za profesora filosofické fakulty, kde by našel i více milovníků své filosofie, než na přírodovědecké fakultě, kde bylo mnoho studujících z reálék a sbor nepokrytých dával najevo pohrdání filosofii.

Vorovkovi nezbylo než pokusit se o překonání odporu a stát se profesorem přírodovědecké fakulty, — na filosofickou by ho nebyl nesnášenlivý Krejčí pustil. Bylo to vidno z hrubých přestřelek mezi Českou myslí a Vorovkou s Pelikánem založeným Ruchem filosofickým. Užívalo se i nevybíravých slov, až je stydno. Zvláště když Vorovka pustil otázku redakce a přenechával je Pelikánovi. Ten si své odmítnutí habilitace na filosofické fakultě aspoň osladil hrubými urážkami Krejčího.

Krejčí nemohl nevidět, že Chalupný jej v mnohých bodech kritizuje právem, a proto mu odpověděl mírně, — ovšem vyhýbaje se zasáhnout do merita věci. Omezil se na vylíčení dějin JF a omluvy za její malou aktivnost při získávání veřejnosti ve prospěch filosofické jednoty.

Krejčí vypsal, jak se výbor JF, jejímž byl předsedou, staral o buzení zájmu o filosofii mezi studenty i širší veřejností. Zaslужuje uznání, kolik přemýšlení vynaložil, aby získal zájemce a peněžní fondy, potřebné k vyplnění dávného snu — mít vlastní orgán! Zprvu se činnost JF vyčerpávala jen přednáškami. Ty přilákaly málo zájemců, tím méně platících členů, a upadaly ještě více, když byly založeny Extense vysokých škol pražských s jejich pestřejším programem, řečníky zvučných jmen a reklamními plakáty. Dnes mladí lidé vytýkají nám starým, že bolestínsky se vracíme k potížím, které jsme tehdy měli. Budu riskovat tuto výtku a vylíčím v zájmu pravdy i ocenění práce Krejčího JF. Krejčí přiznává v uvedené přednášce, že se mu skutečně nedařilo získávat zájemce o činnost JF. Stále mu tanul na mysli filosofický časopis, který by byl orgánem JF a bez něhož by JF nemohla existovat a plnit své úkoly. Krejčí udělal několik pokusů o oživení činnosti JF, a z nich stojí za zmínku tyto: Byla vypsána soutěž na cenu Voldánovu, byla několikrát opakována, ale jediná práce, která byla zaslána, nevyhovovala. Pak byla vypsána cena 200 K na práci z dějin české filosofie. Byl přiznán jen akcesit práci dr. Hocha „Husité a válka“. S tímto pokusem JF nepochodila. Ceny byly malé a odborníků málo: pokud tu byli odborníci, měli rozpracovány své problémy a vypsána soutěž by je byla od vlastní práce jen zdržovala. Musila by být náhoda, že by jejich téma souviselo s vypsáním úkolem JF. Proto se od tohoto pokusu upustilo. Ani dvakrát vypsána soutěž o cenu 12 zlatých dukátů nepřilákala zájemce.

Krejčí zkusil zavést konkurenční přednášky. Sliboval odměny studentům za přednášky libovolně zvolené, které měly být předem předloženy výboru a po jeho dobrozdání předneseny v JF. Cen prý bylo uděleno hodně, ale v pokladní knize o tom není záznamu. Účast na schůzích byla nepatrná. Proto se i od nich upustilo. Zlomyslný

Chalupný odsoudil tento nápad: Jak lze posuzovat cenu takových přednášek, o nichž se rozhoduje předem neveřejně? Což je jistě nepřipadná výtka Krejčímu.

Nato se sáhlo k prostředku nejúčinnějšímu — k publikační činnosti. Ale nebylo peněz. Jediným zdrojem byly členské příspěvky. Ale členů bylo málo a příspěvky nízké — pro činné členy 1 K. Z nich byly taktak hrazeny náklady na administrativní potřeby a na zakoupení semtam nějaké knihy. Na podnět a za redakce Krejčího přeložili nečlenové JF německy psané spisy Augustina Smetany, knihu vydal Laichter a honorář byl vydán JF, která z těch několika set korun založila tiskový fond. Také byl založen archiv a usneseno vydat z něho něco v ČM. Takové zdroje příjmů byly sice vydatnější, ale na samostatnou publikační činnost nestačily. Jmenovitě šlo o časopis, jehož potřeba se stávala neustále naléhavější a bez něhož JF nemohla dostát úkolům, které ohlásila. Naštěstí umožnil uskutečnění tohoto přání nakladatel Jan Laichter blahé paměti, který se uvolil takový časopis vydávat za morální podpory JF jakožto její orgán, úplně na své riziko. V r. 1911 dokončila ČM 12. ročník. Roční deficit byl 150—200 K, tedy na tu dobu značný, a podle sdělení Dr. Jana Laichtera, syna zakladatele firmy, který otcí vedl účetnictví, byl hrazen z výnosu Platonových spisů v překladu Fr. Novotného. Laichter nemohl již tak deficitní časopis vydávat, a tak všechna práva i povinnosti přešly na JF. Právem bylo dostávat od České akademie věd a umění pravidelnou podporu (ta byla malá, asi 400 K), a tu skutečně ČM dostávala. Podobně nevelká byla podpora c. k. ministerstva kultu a vyučování, a Krejčí zahájil jednání s učitelským nakladatelstvím Komenského, které nakonec se uvolilo ČM vydávat. ČM mohla počítat s větším množstvím předplatitelů a začala vycházet jako čtvrtletník místo dvouměsíčníku. Rozsah ročníku zůstal nezměněn, a tudíž není oprávněna jizlivá poznámka, že úpadek ČM zavinil Krejčí svou nevládností k přispívatelům, nudností a jednostranností programu, — krátce vším byl vinen Krejčí. To však nelze takto odsuzovat: byl to příznak doby, která škrtla každý haléř a která 8 K ročně i s poštovným nechtěla obětovat na theoretický filosofický časopis. Stejně tomu bylo i jinde; pasivní byl Časopis českých historiků, pokud jej vydával soukromý nakladatel, ač měl širší členskou základnu a subvenci daleko vyšší, stejně tak Obzor literární a umělecký, který zanikl po dvou letech, pasivní byly Listy filologické a pedagogické. I když byla ČM pasivní hmotně, ujišťuje právem Krejčí, byla aktivní duchovně, jako to, co rozmnohuje kulturní fond našeho národa. A je kulturním úkolem JF, aby udržela svůj orgán, který je nerozlučně spjat s její existencí. Asi r. 1913 (nemohu najít záznam, — Popelová ve své monografii o Krejčím neuvádí data a ani se nezmiňuje o jeho vzájemných s JF a ČM) se vzdal Krejčí předsednictví JF do rukou Rádlových. Krejčí do JF nechodil, nevycházel za večera, zato velmi pilným a iniciativním návštěvníkem byl Fr. Čáda, ohromuje přítomně svými nevyčerpávanými vědomostmi s nejnovejším datem a jejich kritickým hodnocením. Na Čádu si Chalupný netroufal, naopak se pozastavoval nad tím, že trpí Krejčího způsob vedení ČM.

Lituji, že není zápisů ani pamětníka přednášky Rádlovy z r. 1925, kdy mluvil o česke nechuti k filosofii. Možná, že mnoho z toho by vysvětlilo neúspěchy JF i ČM.

Roku 1911 výbor pověřil Rostohara a Ed. Beneše, který byl v letech 1910 a 1911 revizorem účtů, aby vypracovali stanovy JF vzhledem k těmto novým skutečnostem. Tyto stanovy byly schváleny valným shromážděním 9. 11. 1912 a předloženy úřadu. Bohužel se nezachovaly. Stejně nemohu nalézt doklady, že by byla JF přijata za člena „Fédération international des sociétés philosophiques“ a „International sociology association“ (jak uvádí Miloš Popel v souhrnném článku o vědeckých společnostech), ale profesor Josef Král tvrdí, že JF nikdy členem sociologické mezinárodní společnosti nebyla.

Za první světové války, která byla lehkomyšlně vyvolána a nepřipravena, vládl hned od počátku takový šlendrián, že se zásoby brzy rozkradly a zničily. To si odnesla i Česká mysl, která pro nedostatek papíru dne 21. 11. 1916 skončila péčí Ant. Uhlíře jako 16. ročník, který obsahoval úplnou bibliografii všech vydaných ročníků. Redakce vyzvala filosofy k další práci, ke spolkovým schůzím a debatním kroužkům. Rádl sám zval užší kroužek zájemců do svého krásného bytu a probíral s nimi některé partie z Huma a Bergsona. My ostatní jsme se scházeli na veřejných schůzích, kde se ukázala sjednocovací funkce JF za těžkých dob. Všichni účastníci těchto schůzí dosud vzpomínají, jaké to byly krásné hodiny duchovního společenství, kdy jsme lapali každé odvážnější slovo jako příslib lepší budoucnosti. Přednášky byly hojně navštěvovány, ač byly ohlašovány jen ve výkladních skříních firem Grossmann et Svoboda (tehdy na nároží Národní a Jungmannovy třídy) a Bursík & Kohout (na Václavském náměstí). Záznam o těchto schůzích, byť sporadický, nám pořizovali vrchní policejní komisaři, doktoři práv, které posílala rakouská policie a kteří

kupodivu výstižně německy zapisovali české filosofické přednášky, počet přítomných i dobu odchodu. Záznamy ty jsou zachovány díky archivářům hl. m. Prahy, v Ústředním archivu se k jakýmkoli záznamům zachovali barbarsky. Patrně považovali JF za buržoazní přežitek, bohužel.

Velké účasti se těšily přednášky o náboženství. Za účasti 180 osob přednášel Hromádka „Rozhovory o náboženství“. Také přednášel o psychologii náboženství. Desátou, závěrečnou přednášku cyklu o náboženství měl Ant. Uhlíř za účasti 200 osob. Pro veliké návaly, v nichž policie čichala protirakouské smýšlení, rozhodl Rádl, aby se přednášky konaly na akademické půdě, kam podle tehdejšího práva policie neměla o své újmě vstoupit. Celkem se však k nám policie chovala benevolentně, stačilo jen poslat lístek s oznámením o názvu a datu přednášek.

Scházeli jsme se v budově tehdejšího děkanátu v Krakovské ulici a zde jsme prožívali další hodiny, které sílily naše duše. Přednášky to byly krásné: 24. 6. 1916 mluvil Vilém Mathesius o několika moderních odpůrcích romantismu, 21. 12. Otakar Fischer o Nietzscheovi a romantismu. Byla to už jeho druhá přednáška, o první záznam nemám.

Za účasti 40 osob přednášel katecheta O. Novotný o mystice, za týden Zdeněk Záhoř o mystice Otakara Březiny, dne 21. 3. 1916 za vedení Dr. Weltsche z Univ. knihovny bylo debatováno o některých problémech podle spisu G. Bruna „O příčině, principu a jednom“. Trvalo to do 11.30, ač téma bylo velmi obtížné a pro většinu nepřístupné. Dne 3. 4. 1916 hovořil Rádl o pozitivismu v 17. a 18. století. Dne 8. 4. 1916 přednášel Mathesius o Shakespearovi-filosofu.

Pro velké návaly rozhodl Rádl, aby se další přednášky konaly jen pro zvané. Přišlo jen 28 lidí a hovořili: Hromádka, Vorovka, Voženílek a Bydžovský na témata filosofická, blížká jejich oborům.

Předposlední přednášku v Umělecké besedě měl hudební kritik a estetik Josef Bartoš za účasti 80 lidí na téma „Tyrš-filosof“, poslední pak Rádl jako úvod k cyklu o přírodní filosofii. Byla značně navštívena a trvala skoro do půlnoci.

Dne 28. 11. 1916 mluvil Bydžovský o vztazích matematiky a filosofie, druhou část přednesl 12. 12. 1916. Dne 5. 12. 1916 přednášel Tomáš Trnka o filosofově vztahu k romantismu a klasicismu. Dne 16. 11. 1917 přednášel Z. Nejedlý o vývoji estetických názorů O. Hostinského a Hauner o neeuklidovské geometrii a jejím vztahu k filosofii a pak dne 23. 1. 1917 o základech geometrie. Dne 6. 2. 1917 mluvil Rádl o vědeckém romantismu, I. část o Schellingovi, a podle paměti účastníků byl velmi napadán Nejedlým.

Policie zasáhla do průběhu přednášek, pokud vím, jen jednou, když ohlásil J. V. Novák přednášku „Komenského idea světové akademie mírové“. Byla válka, báli se, aby v přednášce nebylo něco podlamujícího síly vojáků, a tak si policie vyžádala — poprvé za dobu války — text předem. Když jej Novák nedodal, zakázala tuto přednášku. Když text dostala, po malých změnách jej povolila a přednáška se konala 13. 3. 1917.

V Krakovské se konaly dále přednášky: Schönbaumova o počtu pravděpodobnosti a filosofii, 17. 4. 1917 Kozákova o Schleiermacherovi a kruhu romantiků, P. Haškovec o definici literárního romantismu, 25. 5. 1917 Felbrova o základech mechaniky a filosofii, Ot. Fischera o problému dvojnáska v literatuře, 30. 10. 1917 Hromádka o protestantismu a jeho typech, 6. 11. 1917 Kozákova o české národní církvi evangelické a jejímu vztahu k české reformaci a o náboženském principu českém. Dne 20. 11. 1917 mluvil Polák o otázce dogmatismu, konfese a náboženských zásadách české evangelické církve. Dne 27. 11. 1917 přednášel Pelikán o pragmatismu demokratické filosofie.

Dne 4. 12. 1917 byla diskuse o pragmatismu. Účastnili se jí zejména Drtina, Hromádka a Rádl. Samostatnou přednášku o romantismu a spekulativní filosofii měl Drtina 23. 10. 1917. Nezadržitelné hroucení front a vidina blížící se státní samostatnosti samosebou vyvolaly cyklus přednášek o národu a národnosti, které hojnou účastí a živými diskusemi ukazovaly, jak lidé chtějí porozumět těmto problémům.

Cyklus se souhrnně nazýval Podstata národnosti. Zahájil jej Viktor Dvorský přednáškou Národ a půda, pak hovořil Ant. Uhlíř o filosofickém a vědeckém pojmu národa (5. 3. 1918), Rádl (26. 3. 1918) o rasových teoriích a národě, Flajšhans o národu a řeči (9. 4. 1918), Štefánek o pojmu národa československého (16. 4. 1918), Prokop Haškovec o národě a literatuře. Dne 22. 10. 1918 hovořil Karel Hoch o etice národních, 18. 11. o etice mezinárodních styků. Po nabytí státní samostatnosti ohlásil předseda Rádl změnu stanov a ministerstvo vnitra je schválilo výnosem až 14. 6. 1924,

číslo 40592/6. Těmito stanovami jsme se řídili až do roku 1939, kdy nám byly dočasně vnučeny některé změny.

Protože místnost v děkanátu nám propůjčená nestačila návalům, odstěhovali jsme se na Karlovo náměstí do Kaulichova domu, kde jsme měli přednášky napřed v II. patře, a když místnost nestačila, v nádvoří (Čáda ironicky říkal „dvorní“) ponuré posluchárně.

Za první světové války plnila JF svůj úkol dobře: povzbuzovala, posilovala malomyslné, křísila a udržovala naději na samostatný stát. Mnoho lidí bylo okouzleno touto vidinou, a JF je v ní posilovala. Leckdo si troufl vyslovit, co by si jinak netroufal říci: povzbuzoval ho k tomu mlčky tichý souhlas přítomných, jsa jist, že ho nikdo neudá. Nebylo mezi námi rakušáků, a proto nebylo třeba nikoho vylučovat: výbor JF zůstal nezměněn. Ještě dnes účastníci válečných přednášek vzpomínají krásné shody v názorech a radosti, s jakou jsme se scházeli. Předsedou zůstal Rádl, místopředsedou zvolen Vorovka, jednatelem Ant. Kimt, pokladní Dratová, knihovnice V. K. Škrach a Ant. Klatovský, zapisovatelem Fajfr. Fajfr po celou dobu války označoval přednášky, jak svědčí dochované lístky v Archivu hl. města Prahy. — Jako zvláště činný člen byl dne 19. 10. 1920 kooptován do výboru právě promovaný doktor filosofie Josef Ludvík Fischer, který bez voleb se stal faktorem: sekretářem s téměř neomezenou pravomocí. Dříve funkce sekretáře ani ve stanovách nebyla. V této pro JF velmi plodné funkci pracoval po dva roky, než byl z politických důvodů odvolán z pražské Universitní knihovny do olomoucké Studijní knihovny. O své činnosti v JF i o nás v ní činných napsal zajímavou knihu „Paměti“, která jednou bude dokumentem historie naší filosofie.

JLF — jak se zkratkou podpisoval — byl duší JF, iniciátorem a organizátorem a zdařilo se mu obnovit v nové, filosofičtější formě tuto společnost, která za válečných dob měla spíše politické a praktické úkoly, povzbuzovat duši české veřejnosti. JLF hned na počátku své činnosti uspořádal cyklus přednášek o lidské duši a vydal jej u Bedřicha Kočího. Byli jsme rádi, že se můžeme uplatnit jako začínající filosofičtí pracovníci. Podařilo se mu zajistit plynulou přednáškovou činnost, takže týden co týden byla Kaulichova místnost plna, ba nabitá účastníky, sledujícími živě přednášku a následnou diskusi. Kromě toho organizoval přednáškové cykly i jednotlivé přednášky na venkově a usiloval o zřizování poboček i mimo Prahu. Vznikly tři efemerní, v Moravské Ostravě, Českých Budějovicích a v Plzni. Ale jen čtvrtá, brněnská, se ukázala životaschopnou, částečně i bratislavská. Pro zajímavost a jako doklad uvádím výňatek z jednatelské zprávy, přednesené na valném shromáždění 1921: bylo za uplynulé období absolvováno 31 přednášek v Praze a 40 přednášek a tři přednáškové cykly na venkově. Jmění JF stouplou třikrát. V dalším roce, kdy Fischer už byl poslán do Olomouce, bylo v Praze 22 přednášek, na venkově 7. Po jeho odchodu odbočky, až na brněnskou, postupně zanikly, rovněž přednášky na venkově. Konkurencem byly extenze vysokých škol pražských, které lépe platily řečníkům (ale pak honoráře vymáhaly na pořádajících organizacích).

Jakmile začal vycházet Ruch filosofický, zřídil v něm Fischer Věstník JF, který zprvu redigoval sám, po rozchodu s redakcí méně osobně Bohumír Lifka.

I když přednášky byly nestejně úrovně, bylo tu živo, a rádi přicházeli ti, kdo si vyslechli debatu nebo sami debatovali. JLF se podařilo vydat jednotlivé přednášky i cykly přednášek, např. Cyklus o lidské duši, — honorář jakživi neviděli, ani za přednášku, ani za publikaci. Ale dělali jsme vše rádi, ba s nadšením.

Velmi dobrý pokus učinil ještě Fischer, byť záhy skončil nezdarem. V Praze existovaly „doslova „vedle“ sebe, jako by jedna o druhé nevěděla a o druhou se nestarala, národnost česká a německá. Fischerovi se to zdálo nezdřavé a chtěl prolomit aspoň na půdě Jednoty tuto vzájemnou cizotu. Byl by rád viděl, když už jsme byli nuceni, Češi a Němci, žít vedle sebe, abychom se snažili žít spolu. Z Fischerovy iniciativy došlo tehdy k pozvání Oskara Krause, profesora filosofie na německé universitě v Praze (první republika byla státem národnostním, proto měli Němci právo i na universitu; po druhé světové válce se stala ČSR státem národním, Němci přestali mít universitu). Kraus, bezvýhradný epigon Brentanův, mluvil na téma «Über den Begriff des Rechtes und der Autonomie in Masaryk's „Weltrevolution“» dne 6. 12. 1921. Přišli Češi a Němci, rozpředla se živá debata, vedená česky i německy. Později přednášel bezplatný mř. profesor filosofie Eisenmeier, rovněž brentanovec, prof. Aug. Sauer, jehož vývody silně nacionalisticky zabarvené neslibovaly možnost další spolupráce. Oplátkou byl pozván Rádl, aby přednášel ve filosofické sekci Lotosu. Odchodem JLF vzal pokus o česko-německou spolupráci za své. Přesto v rámci těchto styků došlo také k spoluúčasti JF při pořádání přednášek Hanse Driesche, H. Keyserlinga

a snad i jiných německých myslitelů. K tomu přistoupily později přednášky francouzské (C. Bouglé, J. Bovet, D. Essertier aj.).

Fischerovi se podařilo obnovit zájem o JF za války v nové, filosofičtější formě; za vedení Rádlova se stal přednáškový sál spíše politickou než filosofickou diskusní tribunou. O publikační činnosti svědčí, že za Rádla a pod jeho vedením se pořádal cyklus o problémech národa a vydán u Kočího v přednáškách Jednoty filosofické.

Na podzim 1921 byla slavnostní přednáška na oslavu čtyřicátého trvání JF, na níž měl poměrně krátký proslav Z. Nejedlý, který hovořil o prvních letech JF [a už tehdy si stěžoval na nedostatek pramenů. Vzpomínám, že řekl, že psát o dějinách JF je podobně obtížné jako psát o dějinách nějakého divokého kmene], a poté mluvil Rádíl o úkolu filosofie v čsl. státě. Protože to byla programová přednáška (Rádíl si liboval v stanovení programů), uvedu ji dosti zešířka: Čeští vědci jsou i ti, kdo psali německy, ale cítili s Čechy [např. Kašpar hr. Šternberk neuměl česky, ale ve svých spisech podával originální myšlenky a měl velký vliv na českou vědu. Nezáleželo na tom, kde se kdo narodil: Arnošt Mach se narodil na Moravě, ale cítil se Němcem]. Jak však poznat, co je na kom českého? Co je českého na jezuitských profesorech 18. století, kteří studovali latinsky a psali německy? Rádíl radí, aby to bylo rozřešeno liberalisticky: být co nejliberálnější a žádnou nemístnou skrupulí neomezovat hranice českosti zvl. v dobách, kdy českého uvědomění téměř nebylo; pamatovat, že názor o tom, co je obsahem češství, se s dobou mění. Němcům nevádí, že Kant byl původem Skot, že Leibniz psal francouzsky a že Purkyně měl české národní uvědomění. Ovšem liberálnost nestačí, — je to jen zásada formální. Máme však prostředek, jak se přiblížit podstatě české filosofie, a ten je: studium českých vynikajících myslitelů. Jako se učíme české řeči jen mluvením, stejně se učíme české filosofii jen studiem děl českých filosofů.

České myšlení neurčují jen uznání filosofové českého národa, nýbrž i lid. Lid tohoto státu ovšem neformuluje abstraktní teorie označované všelijakými -ismy; ale životní potřeby jej nutí řešit praktické otázky, jejichž poslední kořeny jsou rovněž filosofické. Jesliže se český lid zajímá o demokracii, socialismus, komunismus a spiritualismus, je český filosof povinen tyto způsoby myšlení studovat, dávat jim filosofický výraz a lid pak podle svých poznatků vést; tak bude naše filosofie empirická, vycházející ze skutečných potřeb denního života a opravdu národní, řešící problémy, které právě teď jsou pro národ důležité. V tomto smyslu se může filosof učit od lidu, a to je cesta, jak filosofii znárodnit a přitom v ničem nezadat jejímu všelidskému poslání.

Kriticky se pozastavuje: Je pravda, že studium českých myslitelů a zájem o duchovní potřeby lidu sotva nás dovede k nějaké formuli, jež by vystihovala podstatu českého myšlení — zde je Rádíl skeptičtější než Z. Nejedlý, který v r. 1949, jak bude později řečeno — bezvýhradně se staví na stranu lidu při tvoření filosofie. Budeme si uvědomovat, v čem jsme snad své předchůdce předstihli, v čem s nimi souhlasíme nebo nesouhlasíme, a o tom, v čem má nebo nemá lid pravdu; budeme užívat mezinárodního myšlení k tomu, abychom toto české myšlení opravovali a prohlubovali. Není zdaleka dost vykonáno. Potřebujeme filosofického rozboru pojmů nominalismu a realismu, počátků husitství, proč Tycho Brahe a Kepler skoro nic nepůsobili na české myšlení; nemáme vylíčeny počátky českého pozitivismu. Neznáme Chelčického a ani Augusta Smetanu tak, jako známe Malebranche. Je třeba, aby česká filosofie se stala filosofii světovou. Nesmíme se domnívat, že napřed musíme být národní a teprve potom světoví, nýbrž musíme uznat, že se k světovosti lidé vědomě vychovávají jako k národnosti. Filosofie je nadnárodní. Světovost neznamená, že celý svět bude znát českou filosofii, nýbrž že budeme mít mysl otevřenou pro myšlení celého světa, upřímně přijímající každou myšlenku a vyrovnávající se s ní jako rovní s rovnými.

Končí v duchu Masarykově: „Nejvlastnější úkol české filosofie je učinit z českého státu stát humanitní, stát duchovní, založený na pravdě, stát, který ob stojí před soudem filosofovým, jenž by znamenal něco před samou věčností. Práva filosofie jsou práva svobodné kritiky, vláda důvodů, autorita pravdy. Filosofie má šířit důvěru v moc pravdy, která nade vším vítězí, které se všichni chceme podříditi: podřizování praxe teorii.“ Nepamatují se, s jakým nadšením byla tato dost mlhavá slova přijata tehdy četným publikem.

S rozpadem ruské fronty, zvláště po rozkladu Wrangelovy armády, začaly k nám proudit emigranti, mezi nimi ukrajinští filosofové. Tehdejší ministerstvo zahraničí vidělo v těchto desperádech, obrácených jako celek k minulosti, omylem vhodný nástroj protisovětský. Všemohně jim vycházelo vstříc, umožnilo jim studium, dokonce zřídilo samostatnou ukrajinskou universitu. Pokud jsem je mohla pozorovat, nic si toho

nevážili: místo studia snili o návratu starých časů, do laboratoří chodili pozdě a brzy odcházeli, narušující řád studia. Převládali mezi nimi pravicoví imperialisté, kteří nostalgicky hleděli do minula, majíce v nenávisti nové sovětské zřízení a nehodlající se přizpůsobit novému pořádku. Posléze se nějak odtud odstranili, stipendia a ukrajinská universita byly zrušeny. Filosofická Jednota, aniž jsme to věděli, mimoděk nadbíhala ruským filosofům-emigrantům. Rádl, jinak pokrokový předseda, možná na pokyn shora umožnil jim cyklus přednášek, připustil, aby Losskij byl místoředitelou JF a posléze i čestným členem. František Kubka vzorně přednášky z ruštiny hned po přednesení překládal a psal o nich do Prager Presse. Ponechávám příštímu historikovi JF, aby prohlédl i tento vládní deník — bude to práce úmorná, protože už dnes se zasloužilý umělec Kubka nepamatuje a nemá záznamy, v kterých letech o ruských filosofech-emigrantech psal. Ale zdá se mi, že nerad na tuto svou činnost vzpomíná.

Jak se dovídáme v XXVI. ročníku České myslí, založila ruská emigrace až po 10 letech časopis „Der russische Gedanke“ a upustila od chiliastických výpadů proti SSSR. Vytvořila se zájmová souvislost mezi idealisticko-realistickým intuitivismem Losského, tvůrčím antropologismem N. Berďajeva, idealistickým ontologismem S. Franka, obnovou křesťanskou metafysikou Bulgakova a L. Karsavina. Vedle Losského a Lapšina přednášeli hlavně Bulgakov, Petr Struve, Lomšakov, Savickij (ze všech nejbojovnější) a jiní, jejichž jména nám vypadla z paměti.

Velký zájem vzbudily přednášky Rádlovy na téma „Západ a Východ“. Látku k nim čerpal z cesty kolem světa, kterou mu umožnila YMCA, naše ministerstvo zahraničí a ministerstvo školství a národní osvěty. Přednášek měl v Praze 22, celkový počet návštěvníků byl 2500. Pro nával se tyto přednášky konaly v největší posluchárně přírodovědecké fakulty, která byla vždy téměř plně obsazena. Cestu konal v r. 1922, pohotově mu knihu vydal Laichter r. 1925. Samozřejmě byla ihned rozebrána. Krejčí o knize napsal referát spíše popisný než kritický do XXVI. ročníku ČM.

Téhož roku hostovali u nás Oskar Kraus, M. H. Fischer, Daniel Essertier a John James (nikoli slavný psycholog), C. Johnstone, C. Bouglé ze Sorbonny, Hans Driesch z Lipska, Pierre Bovet, ze Ženevy Baudoin de Courtenay. Vraťme se však do r. 1923. Tehdy měla JF 445 členů a odbočky v Brně, Plzni se 13 přednáškami, v Brně s 5 přednáškami, v Českých Budějovicích s 11 přednáškami, v Moravské Ostravě s pěti přednáškami. Pražští členové pořádali kursy (8 po 4 hodinách) a 21 samostatných přednášek. Rádl navrhl, aby v pořádání přednášek byla tato změna: měly být konány členské schůze ob týden, zřízeny odborné sekce pro užší kruhy zájemců. Ke všemu tomu nedošlo: bylo nás málo, zvláště pak těch, kteří měli věst odborné kroužky. K tomu byli způsobilí vlastně jen Rádl a Vorovka. Ale Rádl se stále více přikláněl k otázkám náboženským a nakonec založil s theologem J. L. Hromádkou „Křesťanskou revui“, která r. 1965 vycházela ve 32. ročníku. Vorovka velmi málokdy přednášel v jednotě: odborně školený matematik přednášel častěji v jednotě čs. matematiků a fysiků než v JF. Mezi matematiky si připravoval půdu pro habilitaci z logiky a dějin přírodních věd, od filosofů nemohl nic očekávat: Krejčí by ho na fakultu nepustil, zvláště když Vorovka byl v čele konkurenčního „Ruchu filosofického“, který Krejčí často nevybíravými slovy pronásledoval. Vorovka se sice docourty a profesury dočkal, ale brzy zemřel. Zda by byl dále pracoval v logice, je mi pochybné: chtěl pracovat na kritice idealismu, napadat západní idealisty a tím si získat světové jméno. Ale nemoc ho sklátila v necelých padesáti letech.

Mnoho publika přilákal cyklus o Masarykově „Světové revoluci“. Cyklus zahájil Oskar Kraus dne 6. 12. 1921 přednáškou (již zmíněnou za éry J. L. Fischera) „Über den Begriff des Rechtes und der Autonomie in Masaryk's Weltrevolution“. Cyklus uzavřel Z. Nejedlý rozhodnutím, že názory Masarykovy a vůdců ruské revoluce jsou nesmířitelné.

V r. 1923 byly zahájeny ve výboru rozpravy o nových osnovách filosofické propeutiky na středních školách. Pozvali jsme do výboru předsedu reformní komise prof. Dr. Bydžovského a sekretáře komise prof. Jana Čenka, aby nám objasnili své stanovisko k filosofii na středních školách. Dali nám sice velkou náplň, ale málo hodin: tři v poslední třídě tehdejších středních škol. Bránili jsme se proti nesmyslnému návrhu Josefa Fischera, který tvrdil, že na reálce, kde prý to vyzkoušel, se dá vyložit celá problematika filosofie, noetiky, logiky, psychologie, estetiky, etiky, sociologie! Chtěla jsem vidět ten kolotoč ve skutečnosti, ale protože jsem Fischera nechtěla uvádět do rozpaků, žádala jsem ho, aby na jedinou hodinu dovolil mé písařce-stenografce, aby zachytila jeho způsob výkladu. Samozřejmě se tomu bránil, až

ubránil. Bylo to zhola nemožné probrat zvláště na reálce, kde studenti byli velmi málo připraveni klasickým jazykem, ale ani na gymnasijských typech to nebylo možno probrat. Úvod do filosofie nelze probrat jako kterýkoli jiný předmět, filosofie vyžaduje úvodů rozsáhlého, aby žák vznikl do její podstaty. Nicméně přání předsedy komise zvítězilo a tak Fischerova osnova vstoupila do osnov, které vyšly v roce 1933, narazily na takové obtíže, že se vlastně podle nich učilo jen filosofii, a to proto, že jsem pohotově připravila k tisku příslušnou učebnici. Když ovládli naše školství fašisté, zavolal si mne tehdejší sekční šéf a ptal se mne, zda bych uzpůsobila učebnici filosofie pro změněný názor na výchovu mládeže. Bohudík se mne také zeptal, zda pracuji v nějaké organizaci dívčí. Když jsem odpověděla, že nikoli, řekl „Dann hängt alles in der Luft“ a dohovor skončil. Netušila jsem tehdy, z jakého nebezpečí jsem vyvázla: kdo jim nalítl a chválil jejich výchovu, byl po skončení války vězněn na kolik let za kolaboraci.

Lituji, že nikdo se ani nepamatuje, ani že není zaznamenán tiskem obsah Rádlovy přednášky „O české nechuti k filosofii“. Bylo by zajímavé, proč tak soudil, na jaké potíže při sdělování filosofie narazil, — ale je konec, Rádl i jeho žena zemřeli a děti o pozůstatosti se nestaraly. Téhož roku 1925 uspořádala JF cyklus přednášek o psychoanalýze. Zahájil jej Rádl, který, pokud se pamatuji, nebyl popěračem učení Freudova, pokračoval psychiatr Soukup přednáškou o psychoanalýze se stanoviska lékařova, a to po dva večery, pak mluvil prof. německé university v Praze Otto Pötzl o psychoanalýze a přírodovědě, dále Rádl o psychoanalýze a etice, posléze Ot. Fischer o psychoanalýze v literatuře. Vedle tohoto cyklu byly pořádaný ojedinělé přednášky našich i zahraničních filosofů a zahájen cyklus přednášek o Masarykově „Světové revoluce“ přednáškou V. K. Škracha „Masarykova filosofie ve spise „Světová revoluce““.

V roce 1931 se začala JF připravovat na VIII. mezinárodní filosofický kongres, který měl být konán v Praze 1934. Přípravu zahájil Rádl přednáškou „K problému mezinárodního sjezdu filosofického v Praze“. Proklamoval návrh, že kongres má být programový, zaslal jej významným filosofům světovým, kteří jej schválili. Rádl, který byl předrážděn, ztrpčoval jednání urážlivými výroky na adresu přítomných, nechtěl, aby někdo z nás mluvil, chtěl, abychom byli jen hostiteli.

Program byl dvojitelný: jednak se mělo jednat o krizi demokracie, jednak o filosofii přírodních věd.

Kongres byl zahájen v zasedací síni poslanecké sněmovny (v Domě umělců) Janem Krčmářem, univ. profesorem a tehdy ministrem školství a národní osvěty. Mluvil jménem vlády a zastupoval nemocného presidenta Masaryka. Zahajovací proslov měl tehdejší ministr zahraničí Eduard Beneš, který se netajil starostí o příští události, hrozící ze zmatků ve světě myšlenkovém, mravním a hospodářském. Kongres se skončil 7. září 1934 a zároveň bylo stanoveno, že příští kongres se bude konat r. 1937 v Paříži na oslavu 300. výročí vydání slavného Descartesova Discours de la méthode. Designovaným předsedou byl Léon Brunschvicg. Dozvěděl kongres, kde jsme stáli sklíčení ve stínu fašistické hrozby, kterou představoval i nacista Willy Hellpach, který na kongresu provokativně vystoupil. Na kongresu nás všichni ujišťovali, že v boji zvítězíme, protože musí zvítězit pravda. Ovšem musili jsme projít těžkým utrpením, a s národem trpěla i JF. Rádl přílišnou námahu nesnesl, byl raněn mozkovou mrtvicí na jaře 1935, napsal ještě nemocí poznamenanou „Útěchu z filosofie“ a po několika letech zemřel. Předsedou JF se stal profesor Josef Král. Ještě 8. 3. 1938 se konalo valné shromáždění s přednáškou předsedy Krále. Zatím to šlo ještě jako v míru, ale rok nato jsme už dostali vyzvání od protektorátního úřadu, abychom prohlásili, zda JF chce ve své činnosti pokračovat. Král oznámil, že pokračovat chce, byl vyzván, aby ihned odevzdal nové stanoví, upravené s ohledem na nové státoprávní poměry. Král se nevdal ani předsednictví JF, ani vedení redakce ČM, ač začaly platit předpisy, jejichž nedbání mu mohlo být osudné. Např. nedal vytisknout na obálku ČM ostudné „V“, ač sotva který redaktor se toho odvážil. Dovedl se se ctí vyhnout lákavým nabídkám, za nimiž číhala kolaborace. Až po válce nám sdělil, že naň naléhal fašista Cásek, a dokonce že i Rieger ho přemlouval k spolupráci s okupanty. Král pořádal redakční schůze ve svém bytě a vzpomínám, jak nám jeho statečnost posilovala srdce. Kdyby nebylo statečného Krále, byla by JF s hanbou po válce rozpuštěna a kdoví, co by s námi bylo! Protektorátní úřady si vyžádaly naše jména a adresy, a víme, jak jich dovedli proti nám zneužít. Mnozí, kdo projevíli ochotu spolupracovat s Němci, např. přednášet jako asistenti na vysokých školách, si to dodatečně odnesli, a leckterí se očistili jen tím, že za nimi stála zahraniční pověst.

ČM vycházela za války dosti pravidelně s nezávadným obsahem. Byla některá jubilea, např. Newtonovo, Galileovo aj., která nemohla být napadána jako protistátní.

Přesto, že Němci nic nenamítali proti konání přednášek v JF, bylo lépe je nekonat. Než zfašizovanou filosofii, to raději nic. Abych byla i k Riegrovi spravedlivá, musím uvést, že nás zval k pohovoru v užším kroužku do svého bytu. I to bylo pro něho dosti nebezpečné, protože nás přicházela hezká hrstka a zase jsme se hromadně rozcházeli a klopýtali v zatemněných ulicích ke stanici elektrické dráhy. Jaká témata jsme probírali, nepamatuji. Ale politického to nebylo nic, nějak posílení jsme neodcházeli. To Král, pilný posluchač zakázaného rozhlasu, nám sdělením o prohrách Němců napřimoval sebevědomí. Tak ve zdraví přečkal celý výbor JF válku a dočkal se radostného vítězství pravdy. Členy výboru byli: předseda Král, místopředseda Kozák, jednatel Rieger, pokladník Dratvová, pořadatel přednášek Josef Beneš, knihovník Miškovská.

Krátce po skončení druhého světové války svolal předseda Král schůzi výboru na 18. května 1945. Valné shromáždění se konalo 26. 5. 1945. Zvoleni: Král, Kozák, Rieger, Miškovská, Popelová, Dratvová, Fajfr, Schützner, Patočka, jako revizoři účtů Václav Navrátil a Miloš Materna. Tento výbor fungoval do 1. 1. 1949 se změnou, že místo Schütznera nastoupil jako revizor účtů Miloš Materna a do výboru byl zvolen Arnošt Kolman.

Po Únoru (je tím řečeno 25. února 1948) se utvořil akční výbor pod vedením Arnošta Kolmana. Dosavadní předseda JF Král záhy nato dobrovolně odstoupil a vedení se ujal J. B. Kozák jako úřadující místopředseda. Další činnost JF byla v rámci únorové revize spolků. Na valném shromáždění dne 1. ledna 1949 byl zvolen tento výbor: předseda Kozák, místopředseda Rieger, jednatel Engst, pokladník Dratvová, zapisovatelka Miškovská a tito další členové výboru: Ludvík Svoboda, Tardy, Josef Beneš, Popelová, Materna, Václav Navrátil a Patočka.

JF vydávala i nadále Českou mysl, ale redakční kruh se rozšířil. Už při první schůzi redakční rady bylo stanoveno, že nadále nebude možno ji vydávat. Od té doby ČM nevyšla. Tentokrát naposledy, kdežto po r. 1916, kdy poprvé přestala vycházet, zase po několika letech oživila.

Přednášky JF, které aspoň zpočátku se konaly ve spolupráci s Masarykovým lidovými výchovným ústavem, byly seskupeny do několika velmi četně navštívených cyklů, z nichž nejdůležitější byl cyklus o dialektickém materialismu. DM byla pro většinu z nás dosti neznámá nauka, okolo níž se chodilo před válkou po špičkách. Obrovská návštěva byla na přednášce Zdeňka Nejedlého o úkolech české filosofie. Úkolem bylo vytvořit českou filosofii. Tato přednáška je in extenso uveřejněna v Nejedlého „Varu“ 1950. Ve vytyčení těchto úkolů je daleko konkrétnější než Rádlova v r. 1921, protože i radí, odkud se poučit o tom, co je česká filosofie. Nejedlý ji vidí ve vyrovnané moudrosti Němcové „Babičky“, českého Kašpárka, humoristy Haška, v díle J. Evangelisty Purkyně a Otakara Hostinského. Protože přednáška se protáhla (Nejedlý, jako vždy, mluvil spatra), bylo stanoveno, že příspěvky k diskusi podáme písemně a Nejedlý, že na ně za týden odpoví.

Za týden jsme se přihlásili k slovu a byli velmi tepáni. Celkem nám Nejedlý en bloc vytkl, že jsme zaspali dobu, — jen pochválil Riegro jako jediného pokrokového českého filosofa. Nejvíce napadal Nejedlý pozitivismus a liberalismus, který viděl ztělesněn v postavě vedoucího filosofa Josefa Krále. S despektem mluvil o „královské filosofii“. Ale v obraně Králově jsme cítili, že zná výborně marxismus, ale že s ním nemůže souhlasit. Tím otupil některé chvalořečení marxismu, o němž Kolman mluvil jako o radostném eu-angellu, blahověstu. Král uveřejnil svou odpověď v ČM a v tehdejších dobách horečného kácení model byl tento článek podkladem jeho předčasného penzionování, aby — jako Sokrates — nekazil mládež. Kvality Králově však nebylo možno utajit, a tak po letech mlčení ho požádali o překlad Locka, který studenti nutně potřebují, a uplatnil se i v sociologii, kde ho kladou na přední místo.

Později proběhl v JF cyklus přednášek o aplikacích marxismu na některé vědy (sama jsem přednášela o marxismu ve fyzice na večeru, věnovaném exaktním vědám, — druhou přednášku měl Kolman o aplikaci marxismu na matematiku). Další řečníci pak hovořili o marxismu v biologii, ale jména přednášejících i názvy přednášek mi vypadly z paměti. Vím jen, že účast i hádání byly veliké.

Také se ukazovala potřeba změnit výuku ve filosofii na středních školách, kde v mých učebnicích převládá liberalismus a pozitivismus. Především jsme požádali Miloše Maternu, který se léta zabýval reformou filosofické propedeutiky, aby o tom přednášel. Pozvali jsme i zástupce ministerstva školství. Bohužel Materna nedovedl, ač odedávna marxista, takové osnovy napsat, ba ani o nich srozumitelně přednášet.

I napsala jsem o nich do tehdejších „Svobodných novin“ dosti dlouhý článek, který okamžitě otiskli, takže už druhý den, kdy Materna přišel do gymnasia, přijímal gratulace za to, co by asi nikdy ani nepodepsal. Byl to člověk, který nedovedl svých obrovských vědomostí i znalostí pokroku, který vycítoval přímo živelně, využít. Už jsem se o něm zmínila, jak proto, že neuměl uplatnit své úžasné vědomosti ve fyzice, dostal jen aprobaci z „malé“ fyziky a jaké to mělo pro jeho umístění následky. Miloš Materna byl náš jediný matematický logik, ale neuměl to napsat. Vyzvali jsme jej k některým úpravám, ale na druhou schůzi o osnovách přišli jsme jen tři: J. B. Kozák, Miškovská a já.

JF se účastnila buď jako pořadatelka nebo účastník přednášek akademika Kairova, J. B. S. Haldana, Cornuho a Rogera Lacomba a vstoupila ve styk s prof. Vyšinským z Moskvy při jeho návštěvě v Praze v únoru 1949.

Po založení Československé akademie věd nastala zásadní změna v organizaci i hospodářství JF. Akademie převzala vědecké spolky, posud existující jako samostatné společnosti, do rámce své činnosti jakožto „vědecké zázemí“. Členové výboru měli zrušit svou společnost, zřídit přípravný výbor, do něhož měli být kooptováni Slováci, stanovit nový výbor a vytvořit nové stanov; posud jsme se řídili stanovami z r. 1881, které jsme vlastně nikdo neviděl, leč v opise z r. 1888.

Designovaný předseda JF Ladislav Rieger svolal přípravný výbor do sálku Slovanského domu Na příkopě (měl číslo 5 nebo 7); hned pozval přítomného Slováka L. Szántó do výboru. Schůze byla prohlášena za valné shromáždění, Rieger přednesl část své doktorské práce (filosofickou, nikoli programovou); její část uveřejnil ve Filosofickém časopisu, který nastoupil po České myslí.

Na nejbližší výborové schůzi nás Rieger vyzval, abychom vypracovali nový organizační řád Jednoty filosofické. Šlo též o možnost přejmenování JF. Stála jsem na tom, aby JF si ponechala původní, byť archaické jméno. Odvolávala jsem se na Nezvala, který velebil Pařížany za to, že ponechávajíjí jména svým ulicím a institucím, což působí na každého znalce francouzské literatury i dávného návštěvníka Paříže přátelsky, kdežto stálé měnění názvů mu připadá jako matoucí, ba parvenuovské. Výbor můj výklad přijal, a jako organizační řád přijal elaborát Ladislava Tondla. Rozhodnutím presidia ČSAV byl tento řád schválen dne 16. 7. 1957. Od tohoto dne se společnost jmenuje Jednota filosofická, vědecká společnost při ČSAV, a je dobrovolnou organizací podle § 2 zákona 68/1952 Sb.

ČSAV nejen JF mezi vědecké organizace převzala, nýbrž jí i vybavila, takže jí dává značnou pravidelnou podporu, dovoluje používat ke schůzím JF zasedací síň Filosofického ústavu, dává jí kancelářské potřeby a Akademii placený sekretariát, který vyřizuje písemnosti. Z podpory Akademie jsme mohli zakoupit dobrý psací stroj a při rozmnožování můžeme používat stroje. Knihovna, která je přístupná všem členům JF a má k 1. lednu 1965 18 000 titulů, obsahuje spisy a časopisy i z devizových oblastí a získaných výměnou. Akademie zve a platí naše zahraniční hosty a v zájmu účtování, shodného s účtováním celkovým, platí kvalifikovaného účetního. Funkci pokladníka přejmenovala na hospodáře.

Z dějin našeho hospodaření si dovoluji uvést toto: Prvním pokladníkem byl Otakar Hostinský, který napsal první pokladní zprávu za rok 1904/5. Je to zápis jaksi „domácí“, bez obvyklých rubrik. Uvedeny jsou příjmy a vydání a to, jak je uložen přebytek. Roku 1894 se Hostinský vzdal předsednictví JF a převzal funkci pokladníka. Po jeho smrti byl pokladníkem Čáda (1909 — 13. 12. 1918), po něm, dříve fungující jako účetní od podzimu 1916, jsem pokladníkem, nyní hospodářem já. Když byl revizorem účtů min. r. Jeništa, naučil mě jednoduchému americkému účetnictví, které se provádí posud. Pokladní kniha dává jednostranný obraz spolkového života. Kniha se zachovala, ale nikoli podrobnosti, co jsme komu vypláceli. Leckdy to nebyly malé honoráře, někteří zahraniční hosté požadovali až 1000 Kčs.

Aby ten, kdo bude psát o stém výročí JF, měl usnadněnou práci, uvedu zde znění stanov, o nichž z nemilé zkušenosti vím, že se snadno ztrácejí a nesnadno po jednotlivcích nalézají:

Organizační řád Jednoty filosofické

V zájmu podpory úsilí československého pracujícího lidu o socialistickou výstavbu republiky byla přebudována a přidružena k Československé akademii věd společnost Jednota filosofická při Československé akademii věd, spravující se těmito ustanoveními:

§ 1

Název a organizace Jednoty filosofické

1. Jednota filosofická (v dalším jen Jednota) je dobrovolným vědeckým výběrovým sdružením vědeckých a odborných pracovníků v oboru filosofie ve smyslu zákona ze dne 12. července 1952, č. 68 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních.

Jednota pracuje při ČSAV podle jejích směrnic a plánu předem jí schváleného a předkládá jí zprávy o své činnosti.

§ 2

Sídlo a obvod činnosti

Sídlem Jednoty je Praha; obvodem její činnosti je území Československé socialistické republiky.

§ 3

Úkoly Jednoty

Úkolem Jednoty je zejména sdružovat pracovníky z oboru filosofie a všechny ty, kteří se vážně zabývají problémy vědecké filosofie.

Jednota organizuje výměnu názorů o problémech vědecké filosofie a o filosofických otázkách v souvislosti s vývojem vědy a kultury jakož i společenského života vůbec na podkladě svobodné a otevřené diskuse. Podporuje a sama organizuje snahy o zvýšení úrovně naší vědy a kultury. Proto bude Jednota pěstovat pravidelný kontakt filosofů a pracovníků jiných oborů, proto bude usilovat o úzké spojení filosofické práce s praxí velkých společensko-ekonomických, kulturních a mravních přeměn v naší společnosti.

§ 4

Prostředky k plnění úkolů

K plnění těchto úkolů užívá společnost zejména těchto prostředků:

- a) pořádá přednášky s diskusemi, pracovní konference a sjezdy, spolupracuje s vysokými školami, ústředními úřady aj.
- b) organizuje spolupráci na ediční činnosti ČSAV a jiných institucí, zejména při vydávání Filosofického časopisu.
- c) organizuje zájezdy do zahraničí.

§ 5

Členové Jednoty jsou činní a čestní.

§ 6

1. Činným členem Jednoty se může stát osvědčený vědecký pracovník v oboru filosofie nebo v oborech s pracovní náplní s filosofií souvisejících, který se písemně přihlásí a zaváže, že bude pracovat na splnění úkolů Jednoty a jeho přihlášku doporučí dva členové Jednoty.

2. Členství se nabývá přijetím za člena a zaplacením zápisného, jakož i členského příspěvku za běžný rok. O přijetí rozhoduje ústřední výbor (§ 16).

§ 7

1. Čestným členem může valné shromáždění na návrh ústředního výboru zvolit osobu, která je význačným způsobem zasloužilá o obor filosofie. Schválený se stává čestným členem přijetím volby.

§ 8

Povinnosti členů

1. Každý člen je povinen:

- a) zachovávat ustanovení organizačního a jednacího řádu Jednoty a plnit její platná rozhodnutí, usilovat o plnění úkolů Jednoty, zpřístupňovat výsledky své vědecké nebo odborné práce tak, aby mohly proniknout do nejširších kruhů pracující veřejnosti,

- d) přispívat k přenášení vědeckých a odborných poznatků do praxe,
- e) platit členské příspěvky.

2. Ustanovení o povinnostech činných členů platí přiměřeně též pro členy čestné; členské příspěvky neplatí.

§ 9

Práva členů

Vedle práv, jež členům přiznává tento organizační řád, přísluší jim zejména též

- a) právo volit a být volen do orgánů Jednoty,
- b) podávat návrhy a hlasovat o návrzích podaných na schůzích Jednoty,
- c) právo být zpraven o pořádání všech vědeckých a kulturních podniků, jež pořádá Jednota nebo jiná instituce, pokud k nim Jednota opatřila přístup, a těchto podniků se účastnit,
- d) právo přednostně získat za členské ceny časopisy a publikace, jež Jednota sama vydává, nebo jež opatří nebo na nichž jinak zajistí účast,
- e) právo používat za podmínek stanovených zvláštními řády vlastních sociálních a rekreačních zařízení, pokud Jednota pro své členy taková zařízení nebo prostředky získá.

§ 10

Zánik členství

Členství ve společnosti zaniká úmrtím člena, nebo jestliže člen

- a) písemným prohlášením z Jednoty vystoupí nebo
- b) nezaplatil bez příčiny, kterou hospodář uznal za vážnou, členské příspěvky za dva roky, ač byl o zaplacení upomenut, nebo
- c) byl z Jednoty vyloučen.

§ 11

1. Vyloučen může být člen valným shromážděním, po předchozím projednání v ústředním výboru, z vážných důvodů, zejména nesplní-li povinnosti, jež mu ukládá organizační řád.

2. Vznikly-li u člena okolnosti, jež by mohly být důvodem k jeho vyloučení z Jednoty, může ho výbor prozatímně až do rozhodnutí valného shromáždění zbavit všech nebo některých jeho práv.

§ 12

Orgány Jednoty

1. Vedoucími orgány Jednoty pro všechna odvětví její činnosti jsou:

- a) valné shromáždění,
- b) ústřední výbor,
- c) předsednictvo.

Kontrolním orgánem Jednoty pro činnost hospodářskou jsou revizoři.

§ 13

Valné shromáždění

1. Členové vykonávají práva, jež jim přísluší ve věcech Jednoty, na valném shromáždění, které je vrcholným orgánem Jednoty.

2. Valné shromáždění

- a) určuje v mezích organizačního řádu směr a náplň Jednoty,
- b) volí 10 členů ústředního výboru ve funkci, z toho 5 do funkcí podle § 17, dva revisory a šest náhradníků,
- c) odvolává funkcionáře na jejich žádost, nebo neplní-li uspokojivě povinnosti,
- d) volí čestné členy Jednoty,
- e) stanoví výši zápisného a členských příspěvků,
- f) usnáší se o zásadních věcech hospodářské povahy,

- g) rozhoduje o návrzích ústředního výboru na vyloučení členů z Jednoty,
- h) usnáší se o návrzích na změnu organizačního řádu, popřípadě o návrhu na rozchod Jednoty,
- ch) volí ověřovatele zápisů o svých schůzích.

§ 14

Valné shromáždění svolává předseda ústředního výboru (dále jen předseda), a to podle potřeby; je však povinen svolat je nejméně jednou v každém roce do měsíce poté, když ho o to písemně požádá aspoň třetina členů Jednoty s udáním předmětu jednání.

§ 15

1. Valnému shromáždění předsedá a řídí je předseda.
2. Valné shromáždění je způsobilé se usnášet, je-li přítomna nebo zastoupena aspoň polovina členů Jednoty; nesejde-li se v určenou hodinu potřebný počet, koná se o půl hodiny později nové valné shromáždění, které je způsobilé se usnášet za kteréhokoli počtu přítomných.
3. Za usnesení se pokládá návrh, pro který hlasovala většina přítomných nebo pro nějž při rovnosti hlasů hlasoval předseda.
4. K usnesení o návrhu změny organizačního řádu nebo za rozchod Jednoty se vyžaduje souhlas dvou třetin přítomných členů.

§ 16

Ústřední výbor

Vedení veškeré činnosti Jednoty ve všech jejích odvětvích, pokud není vyhrazeno valnému shromáždění, náleží ústřednímu výboru, který je zároveň výkonným orgánem valného shromáždění.

§ 17

1. Ústřední výbor se skládá z předsedy, dvou náměstků předsedy, vědeckého tajemníka, hospodáře a dalších pěti členů, jež volí na tři roky valné shromáždění ze členů Jednoty, a ze dvou zástupců každé pobočky (tj. předsedy a jednatele). Odstupující členové ústředního výboru mohou být opět zvoleni.
2. Za členy ústředního výboru nebo za revizory, kteří trvale opustili výkon funkce, povolává ústřední výbor náhradníky v pořadí, v němž byli zvoleni valným shromážděním.
3. Uvolněná místa funkcionářů obsazuje svými členy ústřední výbor, doplněný podle odst. 2.
4. ČSAV navrhuje dva funkcionáře ústředního výboru nebo pověří dva členy ze zvoleného ústředního výboru, aby ji v JF zastupovali, a vyjadřuje se ke složení předsednictva.

§ 18

Schůze ústředního výboru svolává předseda podle potřeby, je však povinen svolat schůzi nejméně třikrát do roka nebo do týdne poté, kdy byl o to požádán aspoň třetinou členů výboru.

§ 19

1. Ústřední výbor je způsobilý se usnášet, je-li přítomna aspoň polovina jeho členů.
2. Za usnesení ústředního výboru se považuje návrh, pro který hlasovala většina přítomných nebo pro nějž při rovnosti hlasů hlasoval předseda.

§ 20

Předsednictvo

Výkonným orgánem ústředního výboru je předsednictvo, jež může být ústředním výborem pověřeno plněním některých jeho úkolů, zejména vedením některých záležitostí v období mezi schůzemi ústředního výboru.

§ 21

Předsednictvo tvoří předseda ústředního výboru, jeho dva náměstkové, vědecký tajemník, hospodář a předsedové a jednatele poboček (po jednom zástupci poboček), v tom dva funkcionáři zastupující ČSAV (§ 17 odst. 4).

Způsob jednání a usnášení předsednictva stanoví ústřední výbor zvláštním řádem.

§ 22

Revizoři

1. Dohled na hospodářskou činnost Jednoty, pokud přísluší ústřednímu výboru, vykonávají dva revizoři.

2. Revizoři volí na tři roky valné shromáždění ze členů Jednoty. Revizoři se nemohou stát členové ústředního výboru, který bez jejich návrhu se nemůže usnést o účetní závěrce ani o použití přebytku nebo o úhradě ztráty.

§ 23

Společné orgány

Jednota může vytvářet vhodné koordinační orgány s jinými společnostmi příbuzných vědních oborů, vytvořenými v okruhu působnosti ČSAV.

§ 24

Orgány Jednoty na Slovensku

7. Jednota vyvíjí svou činnost na Slovensku v součinnosti se Slovenskou akademií vied (dále jen SAV).

2. Slovenské orgány Jednoty jsou:

- a) Slovenský sjezd Jednoty,
- b) Slovenský výbor Jednoty,
- c) předsednictvo Slovenského výboru Jednoty.

§ 25

Slovenský sjezd Jednoty je svoláván slovenským výborem Jednoty jednou za tři roky. Sjezd, jehož jsou oprávněni účastnit se členové Jednoty na Slovensku, projednává otázky vyplývající z úkolů Jednoty na Slovensku.

§ 26

1. Slovenský výbor, volený slovenským sjezdem, má 8 členů a 6 náhradníků. Slovenský výbor řídí činnost Jednoty a jejích poboček na Slovensku podle směrnice valného shromáždění Jednoty a zásadních usnesení ústředního výboru, přihlížející k návrhům a připomínkám příslušné sekce SAV.

2. Předsednictvo slovenského výboru se skládá z předsedy, náměstka předsedy, tajemníka a dvou členů.

§ 27

1. Slovenské orgány Jednoty přihlédnou k návrhu příslušné sekce SAV na volbu předsedy slovenského výboru Jednoty, jakož i k zprávě o činnosti za uplynulé období.

2. Předseda slovenského výboru Jednoty je povinen účastnit se na pozvání rozšířené plenární schůze příslušné sekce SAV, při jejímž jednání má hlas poradní.

§ 28

1. Ve vhodných střediscích, místních či pracovních, kde jsou k tomu vhodné předpoklady, může ústřední výbor zřídit pobočky jako vnitřní složky Jednoty.

2. Organizaci poboček, jakož i pravomoc i způsob usnášení jejich předsednictva, stanoví ústřední výbor zvláštním řádem.

3. Předsednictvo pobočky svolává členské schůze, jež mají povahu pracovní.

4. Členské schůze svolává předseda pobočky nebo kterýkoli jím pověřený člen pobočky.

§ 29

Odborné skupiny

1. Členové Jednoty mohou být podle pracovní povahy nebo speciálního zaměření své činnosti zařazeni do odborných skupin, jež mají povahu pracovní.
2. Organizaci a jednání odborných skupin stanoví ústřední výbor.

§ 30

Komise

1. Přípravou, popřípadě i plněním některých úkolů, např. hospodářské povahy, může ústřední výbor pověřit zvláštní komisí ze členů Jednoty. Do komise mohou být přizvány i osoby, které nejsou členy Jednoty, jako odborní poradci.

Pravomoc i způsob jednání komisí stanoví ústřední výbor.

§ 31

Hmotné prostředky k plnění úkolů

1. K hospodářskému zajištění plnění úkolů Jednoty slouží
 - a) členské příspěvky a zápisné,
 - b) převzaté majetky, dědictví a odkazy, dotace ČSAV, dotace SAV a subvence,
 - c) příjmy vyplývající z vlastní činnosti.
2. Výši zápisného a členských příspěvků určuje valné shromáždění.

§ 32

Hospodářství Jednoty

1. Jednotu zastupuje a jejím jménem jedná předseda.
2. Za Jednotu se předseda podpisuje tak, že k názvu Jednoty připojí svůj podpis s uvedením funkce.
3. Ústřední výbor sestaví koncem každého roku plán práce Jednoty a v jeho rámci hospodářský plán na příští rok a mimo to počátkem každého roku návrh účetní závěrky za uplynulý hospodářský rok.
4. Ústřední výbor je povinen předložit návrh účetní závěrky revizorům k přezkoušení.
5. O sestavování a schválení finančních plánů a účetních závěrek platí přiměřené všeobecné předpisy.

§ 33

Zastupování Jednoty

1. Jednotu zastupuje a jejím jménem jedná předseda.
2. Za Jednotu se předseda podpisuje tak, že k názvu Jednoty připojí svůj podpis s uvedením funkce.
3. Ústřední výbor může zmocnit jiné členy ústředního výboru, popřípadě jiné osoby, zejména vedoucí zaměstnance Jednoty, aby v rozsahu, jež určí, Jednotu zastupovali a jednali jeho jménem.
4. Osoby takto zmocněné se podpisují za Jednotu s dodatkem, vyjadřujícím jejich zmocnění („v zastoupení“).

§ 34

Vyhlášky

Usnesení orgánů Jednoty, jež se týkají jejich členů, jako i jiné závažné skutečnosti oznamují se členům Jednoty dopisy nebo členskými zprávami nebo vyhláškami v odborném, popřípadě denním tisku.

§ 35

Smírčí soud

1. Spory z členského poměru rozhoduje smírčí soud, do něhož jmenuje každá strana dva zástupce; ti povolají jako předsedu smírčího soudu člena Jednoty, na němž se shodli, nebo kterého v případě neshody určí losem.
2. Proti rozhodnutí smírčího soudu lze se odvolat k valnému shromáždění.

Zánik Jednoty

Jestliže Jednota zanikne, jmění, jež zbude po úhradě závazků Jednoty, odevzdá Československé akademii věd s podmínkou, že je odevzdá jiné dobrovolné organizaci, jež by se rozhodla převzít plnění úkolů Jednoty nebo jež by se za tím účelem ustavila.

Přechodná ustanovení

Jakmile ministerstvo vnitra schválí tento organizační řád, pověří komise pro organizování vědeckých společností, zřízená Československou akademií věd, dosavadní (přípravný) výbor Jednoty, aby svolal ustavující valné shromáždění.

Ministerstvo vnitra.

V Praze dne 16. července 1957.

Č NV/2-3967/57

„tento organizační řád se schvaluje podle § 2 zákona č. 68/1951 Sb“.

Vedoucí odboru pro věci NV:

Hanák v. r.

O nejnovější, ale nepravidelné činnosti lze říci jen tolik, že přednášeli: Claus Schaller, profesor bonnské pedagogické akademie, který je znám z několika svých prací o J. Á. Komenském, Ludvík Landgrebe, profesor z university v Kolíně nad Rýnem, který před válkou přednášel na německé universitě v Praze. Hovořil v JF na téma „Fenomenologický přístup k problému hmoty“. Z university ve Frankfurtu n. M. přednášel Iring Fetcher o Marxově konkretizaci pojmu svobody (Fil. čas. 5, str. 796, 798).

Byl u nás prezident Rumunské akademie Jojo, který mluvil o několika logických problémech, 3. 4. 1964 rektor Pedagogické akademie v Bonnu o několika problémech současné filosofie výchovy, 19. 5. 1964 R. Besthorn, prof. university v Greifswaldu, o Meslierovi, zakladateli francouzského materialismu, a dne 20. 5. 1964 o kritice textů v bádání o osvícenství se zvl. zřetelem k Holbachovi.

Z našich filosofů od r. 1957 hovořili v JF čeští filosofové v 27 přednáškách. Z nich probírány otázky dialektického materialismu v těchto přednáškách: J. L. Fischer o kategoriích a uvedení do vědecké metody, Kolman o filosofických a společenských otázkách kybernetiky a o současných sporných problémech teorie relativity, Otáhalová o hodnotě jako filosofické kategorii, Blažke o filosofických aspektech technické normalizace, Zelený o filosofické a logické povaze Marxova Kapitalu, Tošenovský o vzniku a vývoji pojetí praxe jako kritéria pravdy.

O problémech historického materialismu a vědeckého socialismu jednaly tyto přednášky: Engst O některých problémech vědecké etiky, Macháček O emotivní teorii morálky, Solař O revizionistické a sektářské koncepci koexistence socialismu a kapitalismu, Šabata O otázce předmětu vědeckého komunismu a současné buržoazní filosofii, Macků O knize J. D. Bernala „Věda v dějinách“.

Dějinnám filosofie se věnovaly přednášky: J. L. Fischer o Sokratovi, L. Svoboda o Herakleitových filosofických názorech, Macháček o Francisu Baconovi, Patočka o životě a díle Francise Bacona a o Komenského spisu Všeobecná porada o napravení lidských věcí, Srovnal o problému praxe u Marxe a v předmarxistické filosofii, L. Nový o Masarykově filosofii, o filosofii Františka Krejčího a o filosofii mravnosti I. A. Bláhy [Macháček-Ovesný], Vasilev o vývoji marxistické filosofie v Bulharsku.

Ze tří chystaných přednášek o estetice se uskutečnila jen přednáška Mirko Nováka o estetické účinnosti věcí.

Ze zahraničních hostů mluvil americký marxista Welles o freudismu.

V druhé polovině roku 1964 se konalo poměrně málo přednášek, mimo jiné i proto, že pozornost pražské filosofické veřejnosti byla značně obrácena k pracím na novém pojetí a reorganizaci filosofických pracovišť. V září 1964 přednášel M. Krueger z chicagské university o revoluci v občanských právech v USA a měnících se jevech v americké ekonomice. Dne 7. 12. 1964 přednášel J. L. Fischer o smyslu „smyslu“. Průměrná účast na pražských přednáškách byla 20, na brněnských 25 osob.

R. 1965 pořádala JF tyto přednášky: L. Tondla „K problému paradoxu lháře“, dne 25. a 29. ledna přednášky J. B. Kozáka o principech kontextualismu, dne 12. března

prof. Jürgena Habermase z Frankfurtu nad Mohanem na téma „Erkenntnis und Interesse“. Dne 12. dubna mluvil M. Vyskočil ke 30. výročí úmrtí zajímavého originálního filosofa Jindřicha Kohna. Bohužel, filosofové téměř nepřišli, jen nefilosofové ji vyslechli.

Filosofický časopis uveřejnil stat J. Patočky o přednášce Klause Schallera, která byla zároveň besedou s našimi mladými, filosoficky orientovanými pedagogy, a o přednášce Landgrebových o současné západoněmecké filosofii, Jiří Černý o Fetscherových přednáškách o objektivně historickém významu marxismu v dnešní světové situaci a Ladislav Menzel o přednášce obou. Dne 3. 5. 1965 jsem přednášela k 20. výročí osvobození republiky o Jednotě filosofické v letech 1881—1965 a po čtrnácti dnech Popelová o dnešním stavu československé filosofie a jejích výhledech do budoucna. Na mé přednášce se účastnil debaty zvl. Bohuslav Koutník, který všude viděl strašidlo reakce. Proti němu vystoupil Ladislav Menzel, který rozhodně popřel, že jednota za vedení Rádlava byla zcela reakční, zaměřená proti materialismu a komunismu, a prohlásil toto tvrzení za dogmaticky jednostranné a zjednodušené. S tím souhlasila většina přítomných. Zejména prof. Popelová zdůraznila nutnost nového ocenění E. Rábla. Toto jsou ovšem jen nepravdivé delší zprávy o JF; potřebovali bychom něco takového, jako byl věstník, ať jak jej umožňovala ať Česká mysl, ať Ruch filosofický, tj. pravidelnou rubriku se stručným záznamem, bez jakéhokoli hodnocení. Filosofický časopis by měl dát trochu místa i recenzím o zvláště významných přednáškách v JF.

Poslední přednáška, kterou mohu zachytit před skončením této kroniky JF, konala se dne 23. září 1965. Mluvil tu prof. varšavské university Bronisław Baczko na téma „Idea a revoluce“ (francouzská revoluce a J. J. Rousseau).

Ve složení výboru nastala změna tím, že 28. 4. 1958 náhle zemřel předseda JF prof. Dr. Ladislav Rieger. Po něm se stal předsedou univ. prof. Dr. Ludvík Svoboda, člen-korespondent ČSAV.

Vedle přání o věstník JF máme ještě přání, aby JF měla přednáškovou síň, kde by nebyla omezována časově diskuse, jako tomu bylo kdysi v Kaulichově domě. Jen tam se mohla dát vhodná doba na debaty.

Do výboru byl kooptován J. L. Fischer.

Bohužel činnost JF je nyní nepravdivá; i mé sdělení o posledních letech činnosti JF trpí tím neurovnaností.

Končím tuto kroniku Jednoty filosofické, jsouc si vědoma jejích nedostatků. Školený historik najde při 100. výročí Jednoty možná nové prameny, které ušly mé pozornosti, také se bude dívat zdáli na dnešní stav práce v JF a hodnotit ji jinak než já, která jsem se omezila jen na výčet fakt, pokud jsem je zachytila v písemných záznamech a v nevěrné paměti.

POZNÁMKA

PERIODICKÁ BIBLIOGRAFIE FILOSOFIE

Oblast bibliografické pomoci jednotlivým vědním oborům se sice obecně a slovy uznává, bývá ale v praxi často opomíjena a zanedbávána. Také ve filosofii není v tomto směru situace ideální; dlouhá léta se bibliografie prakticky vůbec nedělala a také informovanost např. o zahraniční současné produkci byla minimální. O to více je třeba přivítat úsilí, které na poli filosofické bibliografie rozvíjí v několika posledních letech Bibliografické středisko společenských věd při Státní knihovně ČSSR.

Je ovšem dáno samotnou podstatou bibliografické práce, že cenné výsledky může přinést teprve dobře fundovaná, zabezpečená, soustavná a mnohaletá práce. Přestože tyto předpoklady nebyly zrovna dány Bibliografickému středisku do vínku, udělalo už užitečný kus práce.

Časopis, který středisko v řadě „Novinky literatury“ vydává, změnil několikrát název. koncepci, rozsah i obsah, což nepříspělo k jeho popularitě. Přesto jeví v poslední době prokazatelně stoupající úroveň, jak co do šíře zachycované literatury a rychlosti, s níž přináší informace, tak co do odbornosti zpracování. Po osamostatnění sociologie má i filosofie od letošního roku samostatnou řadu „NOVINKY LITERATURY — FILOSOFICKÉ VĚDY“, která v 10 číslech ročně (roční předplatné Kčs 30,—) má informovat o současné filosofické a příbuzné produkci knižní i časopisecké, naší i zahraniční. K prospěchu věci se upustilo od dosavadního strnulého dělení, které např. v oddílu

„filosofie imperialismu“ zahrnovalo všechnu nemarxistickou filosofii 20. století. Časopis „Novinky literatury — Filosofické vědy“ má nyní tyto oddíly:

- I. Filosofické vědy (obecné otázky, bibliografie, organizace)
- II. Marxistická filosofie (práce klasiků, obecné otázky, dialektický materialismus, historický materialismus, dějiny marxistické filosofie)
- III. Nemarxistická filosofie (obecné otázky, ontologie, metafysika, teorie poznání, filosofie přírody, filosofická antropologie, filosofie kultury, společnosti a dějin)
- IV. Dějiny filosofie
- V. Filosofie a metodologie věd
- VI. Logika
- VII. Etika
- VIII. Estetika
- IX. Ateismus. Věda o náboženství.

Naplnit toto schéma a zajistit úplnost informací o domácí produkci, a zvláště zachytit co nejširší a rychlé informace o závažné produkci zahraniční, je náročný úkol. Bibliografické středisko excerpce řadu zahraničních časopisů, využívá nakladatelských katalogů, spolupracuje s dalšími institucemi. Vítá ovšem každou pomoc, která zvláště za současného nedostačujícího personálního obsazení jediná může zajistit co nejširší excerpční základnu, a tak i co nejlepší informovanost o současném stavu vědního oboru ve světě.

Uvítat je také třeba rozhodnutí Bibliografického střediska informovat zahraniční vědeckou veřejnost o československé filosofii prostřednictvím údajů, které bude zasílat do mezinárodních bibliografií, což jsme doposud zbytečně opomíjeli (např. *Bibliographie de la philosophie* přinášela údaje o filosofických publikacích sovětských, polských, z NDR atd., ale ne o československých). Také rešeršní činnost střediska a autorský a systematický katalog (soustavně se zakládají údaje z vydávaného časopisu a získané rešeršní činnosti) slouží odborným zájemcům.

Vilém Herold

* * *

Prosíme čtenáře, aby si opravili ve Filosofickém časopise č. 1/1966 složení redakční rady časopisu, která byla nedopatřením uvedena ve starém složení z r. 1965. Počínaje FČ 1/66 není již členem redakční rady Miloš Kaláb a Jiří Cvekl není zástupcem vedoucího redaktora.

Redakce